

MINUUT

Bossche vlag.

9 Augustus 1955.

682/A.

LP/JK

de HoogWelGeboren Heer
Jonkheer Mr M.J.H. de Bruyn
van Melis- en Mariekerke,

Secretaris van de Hoge Raad van
Binnenhof 21 - 23,
Adel,

's G R A V E N H A G E.

Na het schrijven, dat het College van Burgemeester en Wethouders van deze gemeente 30 Augustus 1951 aan de Hoge Raad van Adel richtte en dat handelde over het vaststellen van een officiële Bossche stadsvlag, is er tussen de Hoge Raad van Adel enerzijds en het bestuur van deze gemeente anderzijds niet meer van gedachten gewisseld over het aan de orde gestelde onderwerp. Mede naar aanleiding van een telefonisch onderhoud, dat U dezer dagen met de Heer Gemeentesecretaris had, verdient het aanbeveling om het contact over deze aangelegenheid weer op te nemen, temeer, waar het ontwerp van mijn ambtsvoorganger ingrijpend werd gewijzigd, rekening houdend met door Uw College te dien aanzien naar voren gebrachte bezwaren.

Om die reden stel ik mij voor om mondeling hierover van gedachten te wisselen. Gaarne zou ik dan ook van U vernemen op welke dag en hoe laat U mij zoudt willen ontvangen.

De Archiveris,

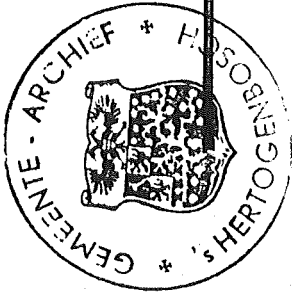
Telefonisch afspraak gemaakt

met woensdag 17 augustus 1955 om

elf uur.

10-8-55.

(Drs L.P.L. Pirenne)

18.5 1955. Ingezonden stuk

Woensdag 1

Nogmaals rond de Bossche vlag

Het ingezonden stuk van „in Bosschenaar”, gepubliceerd in Uw blad van 3 Mei j.l., heeft mijns inziens terecht gepleit voor een Bossche vlag, bestaande uit goud (of plaatsvervangend geel, maar dan warm en gloedvol) en zwart in horizontale banen.

Het belangrijke argument van zijn betoog is overtuigend: het zijn de kleuren van de gouden Bossche boom op een zwart veld, voorkomend in het stadswapen.

Het „nachschrift” van de stadsarchivaris heeft mij geen voorstander kunnen maken van het nieuwe ontwerp, namelijk een vlag van liefst zeven banen, afwisselend van rood en wit, terwijl deze „vlag” bovendien in de linkerbovenhoek nog is beladen met een „heraldische” stuk: de gouden Bossche boom op een zwart veld.

Met waarderung voor het genomen initiatief om een Bossche vlag te ontwerpen, meen ik toch enkele opmerkingen te moeten maken bij wijze van opbouwende critiek.

Genoemde „Bosschenaar” meent, dat Den Bosch al een geel-zwarte vlag heeft. De archivaris deelt mede, dat deze vlag niet officieel erkend is, d.w.z. tot op heden niet door het gemeentebestuur is vastgesteld. De „Bosschenaar” heeft over een „erkende” vlag echter niet gesproken en hij zal deze mededeling dan ook als volkomen waar accepteren. In elk geval heeft hij de geel-zwarte vlag als de meest juiste geargumenteerde: bekende kleuren van de gouden Bossche boom op het zwarte veld!

De archivaris daarentegen beroept zich ten onrechte op rood en wit als de „erkende Brabantse kleuren”. Want ook onze provincie bezit geen officieel erkende Brabantse vlag, zolang het provinciaal bestuur deze niet heeft vastgesteld.

Bovendien wordt er verschillend over geoordeeld, welke Brabantse kleuren daarvoor zouden moeten dienen.

De graven van Leuven voerden als wapen een rood veld met zilveren dwarsbalk en op grond daarvan worden de kleuren rood en wit (vergelijk de rood-wit geblokte vlag) als de oorspronkelijke Brabantse kleuren beschouwd.

Later (men denke aan Hertog Jan I van Brabant in de slag van Woeringen in 1288) gingen de hertogen van Brabant echter als wapen voeren de roodgetongde en roodgenagelde gouden leeuw op een zwart veld. En dit is nog steeds het wapen zowel van Belgisch Noord-Brabant. Spreekt hier niet de historische gebondenheid en de culturele eenheid, ondanks onze kunstmatige zuidelijke grens?

Ook de Belgische vlag, zwart-geel-rood (in verticale banen) is aan dit wapen ontleend. Voor onze provincievlag zouden dus deze kleuren evenzeer aanbeveling verdienen (eventueel in horizontale banen).

Wie over deze materie een korte en duidelijke uiteenzetting wil lezen, raadplege „Wapens, vlaggen en zegels van Nederland” door T. van der Laars, blz. 71-76. Dit werk bezit tevens een hoge

Ten eerste: het ontwerp is geen Bossche vlag, maar meer een Brabantse vlag met een Bosch' merkteken. Met andere woorden, de kleuren van Den Bosch en niet die van Brabant moeten domineren.

Ten tweede: waarom zou men breken met de gewoonte om de kleuren van de stadsvlag te ontleenen aan die van het stadswapen en waarom zou men afwijken van de regel, dat een wapen niet op een vlag thuis hoort? Enke Brabantse gemeente zou een Brabantse vlag kunnen voeren en deze merken met haar gemeentewapen.

Ten derde: zoals in de heraldiek, geldt ook bij een vlag de regel, dat deze niet te gecompliceerd moet zijn. Hoe eenvoudiger, hoe beter.

En ten vierde de praktische kant: het ontwerp is niet geschikt om op ruime schaal aangeschaft te worden. Wat een bewerking, zeven banen rood en wit! En dan nog eens een (heraldisch geslaagdel) boom van goud op een zwart veld! Hoe kan men er voorts eenvoudige herkenningstekens van maken, zoals rozetien en andere variaties op de Bossche vlag als motief? Mijns inziens zal ook ons V.V.V. er geen raad mee weten.

Ten vijfde: is het ontwerp esthetisch wel verantwoord? Waarom de stedemaagd niet gehuld in haar deftige statiegewaad van goud en zwart, in plaats van haar te steken in een gestreept voorjaarsjaponnetje met een „merk”? Hoe zal zij voortschrijden in onze dierbare en traditionele Plechtige Maria-Omgang?

De juiste keuze der Bossche kleuren, tenslotte, is belangrijker dan dat heel toevallig ook een andere stad dezelfde kleuren zou hebben. En wat dan nog?

Daarom sluit ik mij aan bij het advies van de „Bosschenaar”: Beken de kleuren van de gouden Bossche boom op het zwarte veld.

Het is nog niet te laat. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

De Bossche vlag zij van warm-gloedvol geel en van diep zwart!

KLEURBEKENNER

Noot van de redactie.

In verband met het bovenstaande hebben wij ons tot de stadsarchivaris gewend, die ons nog verschillende inlichtingen verschafte. Uiteraard, zo merkte hij op, heeft het weinig zin om te gaan debatteren over de vraag, welke nu de juiste Brabantse kleuren zijn, aangezien dit historisch niet te bewijzen is. De argumenten voor het rood en wit zijn echter wel bijzonder sterk beklamtoond door de oud-Rijksarchivaris in deze provincie, Mr. J. P. W. A. Smit, die hierover in December 1934 een nota richtte tot het college van Gede. Staten van Noord-Brabant. Genoemd college stemde met zijn redenering in en schreef 13 Maart 1935 de besturen van alle Noord-Brabantse gemeenten aan met een brief, waarin het voeren van de rood-witte blokvlag werd aanbevolen (Prov. Blad 1935, no. 26).

Dat er tegen deze vlag verzet werd

aangetekend is zeer zeker waar, maar de bezwaren van hun woordvoerder jhr. mr. A. F. O. van Sasse van Ysselsticht ten zich niet tegen de kleuren, maar slechts tegen de vorm, integendeel zelfs. De vlag, die naar zijn mening tot 1648 mede voor Noord-Brabant had gediend, was die met het rode Bourgondische kruis op het witte veld (Taxandria, 43e jg., 1936, blz. 72). Het boek van Van der Laars, waarnaar kleurbe-kenner verwijst, laat voor wat de passagie over Noord-Brabant betreft veel te wensen over (Nederlandsche Leeuw, 42e jrg., 1924, blz. 175, noot 36).

In eerste instantie gaat het echter niet om de Brabantse kleuren, maar om die van de stad 's-Hertogenbosch. Aangezien zij niet bekend zijn, hoewel ook mr. J. Smit in 1924 voor het rood en wit pleitte (zie zijn artikel over „Het wapen en de landskleuren van Noord-Brabant” in de Ned. Leeuw, 42e jrg., blz. 174), is men wel verplicht zoals door de stadsarchivaris reeds werd meegedeeld, deze te ontleenen aan de kleuren van het stadswapen, bestaande uit goud en zwart én uit rood en wit. Het blijkt nu een onmogelijkheid om deze vier kleuren in banen of vlakken zo te verdelen, dat het een aanvaardbaar geheel wordt. Men zou het rood en wit nu weg kunnen laten, maar dan blijft er op een zwart-goud gebaande vlag geen plaats voor de gouden boom op het zwarte veld. Hoewel het weglaten van die boom juist door de inzender wordt aanbevolen, deelde de stadsarchivaris ons mee, dat jhr. mr. dr. E. A. van Beresteijn, in leven een onzer beste deskundigen op dit gebied, in 1935 aan de toenmalige archivaris, de heer H. Ebeling, schreef, dat hij geen bezwaar had tegen het plaatsen van een gouden boom op een zwart veld in een te ontwerpen Bossche vlag. Het ontwerp van de heer Pirenne sluit trouwens nauw aan bij vroegere schetsen van zijn ambtsvoorganger, die steeds geijverd heeft voor een gouden boom op een zwart veld, gecombineerd met de oudste Brabantse kleuren rood en wit.

Den Bosch zou in dat geval trouwens geen uitzondering zijn, want Leiden voert in zijn vlag de twee sleutels en Beverwijk drie lilies, terwijl in de Friese vlag de piombenbladeren niet ontbreken. Vorig jaar hebben de Provinciale Staten van Limburg een nieuwe vlag vastgesteld in drie banen: zilver, blauw, goud, waarop, gekeerd naar de stok, een z.g. klimmende rode leeuw.

Zuid-Holland en Zeeland voeren eveneens een leeuwenvlag, maar op zulke wijze, dat het onderscheid tussen een vlag en banier, die veel ouder is, verloren gaat. Dat dit hier geenszins de bedoeling is blijkt toch wel duidelijk uit de nu voorgestelde Bossche vlag. Naast deze vlag blijft er plaats voor het voeren van de banier van de stad, waarop het wapen staat afgebeeld en die reeds sedert geruime tijd bij bepaalde gelegenheden voor het stadhuis wordt gebruikt. Maar een vlag is dat, het zij nogmaals herhaald, niet.

Ingezonden stuk

RONDE BOSSCHE VLAG

Mijnheer de Redacteur.

Met verbazing las ik in uw blad dat onze stad een vlag gaat krijgen, terwijl ik en velen met mij er zeker van zijn dat Den Bosch al een vlag heeft, maar, in de vergetelheid schijnt te zijn geraakt.

Het nieuwe ontwerp: rood-witte strepen, de Brabantse kleuren, en de boom van het stadswapen lijken mij niet verantwoord. Doet dit niet te veel denken aan de vlag der Verenigde Staten? Uw blad geeft immers reeds toe dat dit laatste eigenlijk niet past voor een vlag maar wel voor mag komen in het wapen, regels, merken enz. Motieven die in een wapen staan mogen, heraldisch gezien, niet in een vlag worden overgeplant en de Bossche boom is dus helemaal niet geschikt in dit opzicht en dus foutief. 'n Vlag moet alleen bestaan uit kleuren. Men spreekt toch ook van de Nederlandse driekleur. Denk b.v. ook aan het Franse tricolore. Bij voorkeur zijn deze kleuren dan ontleend aan het wapenschild. Zo bestaat de echte Bossche vlag reeds lang uit goud en zwart in horizontale banen, naar aanleiding van de gouden boom op een zwart veld. In plaats van goud mag ook geel gebezigd worden, maar dan 'n warm gloedvol geel, geen citroengeel. Als zodanig maakt deze vlag een waardig effect en het wordt hoog tijd dat ze van de zolders wordt gehaald en als ze er niet ligt, wordt gemaakt om ook eens van onze torens en gebouwen te kunnen wapperen. De geel-zwarte vlag is ook gemakkelijker te vervaardigen dan die met 'n motief er in verwerkt en kan aldus veelvuldiger worden toegepast. Vooral in vele steden in het buitenland ziet men de landsvlag en de stadsvlag tegelijk gebruikt, hetgeen een kleurrijke indruk maakt. Men denke niet dat onze vlag te schameel is; andere steden hebben ook hun vlag van niet gecompliceerde aard en dus duidelijk herkenbaar. B.v. Amsterdam rood-zwart, Rotterdam groen-wit-groen.

Moge het Bossche Gemeentebestuur er toe besluiten op haar initiatief terug te komen, onze oude vlag te handhaven, te propageren en zodoende haar eigen kleuren bekennen, n.l. geel-zwart. Tenslotte nog de volgende suggestie. Sinds 1935 wapperen bij feestelijke gelegenheden voor het stadhuis 2 wapenschilden in de vorm van vlaggen. Hoe mooi deze ook zijn, ze zijn als vlaggen onlogisch. Beter is m.i. dit: Op de toren de Nederlandse vlag, in het tympan van het stadhuis prijkt zoals altijd het stadswapen, en aan de masten de Brabantse vlag (rood-wit geblokt), aan de andere de stadsvlag geel-zwart. Wellicht is deze combinatie juist, kleurrijker en nog feestelijker.

'N BOSSCHENAAR.

Naschrift.

Het heeft mij verheugd een stem uit de Bossche gemeenschap te mogen vernemen, die ook op actieve wijze belangstelling toont voor de eigen stedelijke vlag, die naar wij allen hopen in de toekomst onze stad bij menige officiële gebeurtenis gaat vertegenwoordigen.

Dat Den Bosch echter reeds een vlag bezit, bestaande uit twee banen zwart en goud, is beslist een vergissing. Het is mogelijk, dat een dergelijk dundoek bij een bepaalde gelegenheid daarvoor

heeft dienst gedaan bij gebrek aan een erkende vlag, maar het gemeentebestuur heeft zich nooit dienovereenkomstig uitgesproken.

Zoals de opponent opmerkt is het de gewoonte de kleuren van de stadsvlag te ontfanen aan die van het wapen. In het Bossche wapen komen nu vier kleuren voor, rood en wit (zilver) en zwart en geel (goud), waarbij de beide laatste kennelijk domineren. Vanuit dit standpunt gezien zou het voeren van een zwart-gele vlag dus de voorkeur verdienen. Maar deze redenering gaat niet altijd op. Ons Brabantse wapen vertoont een gouden leeuw op een zwart veld. Niettemin zijn rood en wit de erkende Brabantse kleuren.

Er zijn nu bepaalde aanwijzingen, dat het rood en wit reeds eeuwen geleden ook als de Bossche stadskleuren dienst hebben gedaan. In 1512 koopt het stadsbestuur rode en witte zijde aan voor het maken van twee vlaggen, waarmee op de toren van de St. Janskerk kon worden geseind (zie de uitgave van de stadsrekeningen door R. A. van Zuijlen, deel I, blz. 275). Hoewel dergelijke seinvlaggen uiteraard niet noodzakelijkerwijze in de stadskleuren hoefden te zijn uitgevoerd merkt Van Zuijlen, in leven archivaris van deze stad, hierbij op, dat rood en wit de kleuren waren, welke de stad 's-Hertogenbosch in haar vlag voerde. Zijn zienwijze wint aan kracht door een vlag, in twee banen rood en wit hangend uit het huis de Papegaaï, gelegen aan de Markt naast „De Moriaan". Dit is te zien op een paneelschilderij, daterend uit ongeveer 1525 en eigendom van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen alhier (afgebeeld in het werk van J. Mosmans, „Jheronimus Anthonis-oon van Aken alias Hieronymus Bosch", blz. 83). Hoewel dit vooralsnog niet te bewijzen is ligt het voor de hand, dat het hier gaat om de Bossche vlag. Dit sluit aan bij de traditie, die wil, dat er vanouds een bepaalde mate van overeenstemming bestaat tussen de kleuren van de Brabantse steden en die van de hertogen van Brabant, oorspronkelijk (en zeker nog in de jaren, dat deze stad werd gesticht) rood en wit. Pas later gaan de hertogen er toe over in hun standaard een gouden leeuw op een zwart veld te voeren.

Maar zelfs al ontbraken ons dienaangaande alle gegevens dan nog zou het aanbeveling verdienen om in de vlag de rood-wit-rode banen te laten overheersen, maar dan als de Brabantse gele banen de voorkeur geven, dan was de mogelijkheid afgesneden om in de vlag de gouden Bossche boom op het zwarte veld op te nemen. En deze mag naar mijn mening zeker niet in de Bossche vlag ontbreken, ondanks het feit, dat een wapen- of zegelfiguur slechts door middel van de kleuren in een vlag dient te worden gesymboliseerd. Deze afwijking van bestaande richtlijnen geschiedt op goede gronden. Er is immers in ons land wellicht geen stad aan te wijzen, waar een bepaald stadskenteken zo onafscheidelijk verbonden is geweest met de idee van de stedelijke libertas als de boom met betrekking tot de stad 's-Hertogenbosch. Deze Bosch'boom komt als zodanig niet alleen voor in het wapen en op het zegel, maar ook op de producten van verschillende Bossche ambachtsgilden,

door wie hij als een soort „fabrieks"-merk werd gebruikt (zie b.v. de merken van de Bossche goud- en zilversmeden in het boekje van Elias Voet „Nederlandse goud- en zilvermerken 1445-1951", blz. 5).

In 1546 verbiedt Keizer Karel V de smeden van zijn landen van Brabant, Vlaanderen, Henegouwen, Holland en Zeeland enz. nog eens uitdrukkelijk om de boom als merkteken te voeren, „wesende het teecken van de voirsstadt van 's-Hertogenbosche" (Gem. Archief, archief Smedengilde inv. no. 11). Nog steeds vindt men op de muurankers van de huidige oude achtervleugel van het stadhuis de boom afgebeeld.

Daar dit in het verleden zo was mag de boom toch zeker niet ontbreken in de eigen stedelijke vlag, die ook buiten Den Bosch officieel de stad zal vertegenwoordigen en daarom bij uitstek een sprekende vlag moet zijn. Dit zou men toch zeker niet kunnen zeggen van een dundoek, waarin het geel en zwart in geen bepaalde vlakverdeling waren „opgelost". Buiten enkele ingewijden om zou niemand weten, dat dit de Bossche vlag was, men zou het in ieder geval niet kunnen zien. Bovendien kan elke gemeente, waarvan de wapenfiguren in zwart en goud zijn uitgevoerd, met een vlag voeren als Den Bosch.

Dat er een bepaalde gelijkenis is met de Amerikaanse vlag is maar zeer ten dele waar en daarbij volledig bijkomstig. Zelfs is deze gelijkenis niet helemaal toevallig. De Amerikaanse kleuren hangen immers gedeeltelijk samen met die van Keizer Karel V, die als lid van het Huis Habsburg het rood wit rood in zijn wapenschild voerde, dat als zodanig een plaats heeft gekregen in het schild-hoofd van het Bossche wapen. Maar behalve heer der Nederlanden was hij ook koning van Spanje. Onder zijn bestuur bouwde laatstgenoemd land een machtig koloniaal imperium op in het westelijk halfrond, waarvan de kleuren indirect aan die van de Keizer werden ontleend.

L. PIRENNE.

Den Bosch krijgt eigen vlag Brabants Rood-Wit met de Bossche Boom

Ontwerp van stadsarchivaris

(Eigen bericht).

HET is reeds lang de opzet van het Bossche Gemeentebestuur geweest de stad Den Bosch een eigen vlag te geven, zoals zoveel andere grote steden in ons land bezitten. Om precies te zijn, de kwestie van deze Bossche vlag is al ruim dertig jaar hangende. Verschillende ontwerpen hebben het levenslicht gezien en zijn daarna, om diverse redenen, telkens weer moeten sneuvelen.

En nu, bij gelegenheid van de handen zijnde tentoonstelling Etappe '45—'55 zal de nieuw ontworpen vlag door de burgemeester officieel worden gehesen bij de opening.

Deze vlag, die werd ontworpen door de gemeente-archivaris Drs. L. P. L. Pirenne, draagt voorlopig nog een officieus karakter, omdat men eerst wil zien hoe de vlag, met name uit aesthetisch oogpunt, zal voldoen.

De voorstelling van deze Bossche vlag bestaat uit zeven banen afwisselend rood - wit - rood enz., met in de linkerbovenhoek (tegen de 'stok aan) een zwart veld, waarop in goud de Bosch-boom.

Eigenlijk is het niet juist om een wapen- en zegelfiguur als de boom, ook in een vlaggendoek op te nemen. Maar de boom is zo zeer altijd het ken-teken geweest van de stad's-Hertogenbosch, dat hij in een vlag, die toch in de toekomst de stad dikwijls zou kunnen gaan vertegenwoordigen, niet mag ontbreken. Deze boom komt immers niet alleen voor in het wapen en op het zegel van de stad, doch ook op vele producten van verschillende Bossche ambachten (tinnen voorwerpen, muurankers, glaswerk enz.) en als drukkersmerken.

Opname van de Bossche boom in de

eigen vlag is dus alleszins gerechtvaardigd.

De vlag zal ook wapperen, met de vlaggen van de andere provincie-hoofdsteden op het Nationale Paviljoen op de E 55 in Rotterdam.

Uiteraard dient na afloop van de tentoonstelling het gemeentebestuur zich nog uit te spreken over de vraag of deze vlag als officiële stadsvlag definitief zal worden ingevoerd.

Het warme hart van onze Hertogstad zal dus nog warmer gaan kloppen, op het ritme van het wapperen van de eigen Bossche vlag, die nu met de tentoonstelling Etappe '45—'55, waar energie en activiteit in concreto zijn gestationeerd, haar intrede doet!

525

STICHTING NATIONALE ENERGIE MANIFESTATIE | 1955
SECRETARIAAT: KONINGIN EMMAPLEIN 1, TELEFOON 115937

De heer Drs. L.P.L. Pirene,
Archivaris van het Archief van
's-Hertogenbosch,
Gemeentehuis,
's - H e r t o g e n b o s c h .

INGEKOMEN

- 5 APR 1955

ROTTERDAM, 4 April 1955. ARCHIEF DEN BOSCH

Zeer Geachte Heer Pirene,

Hiermede erkennen wij de
ontvangst van Uw brief van 31 Maart jl., no.
519/B, betr. de Bossche vlag, alsmede van de
daarbij ingesloten afbeelding.

Wij zeggen U gaarne dank
voor Uw uitvoerige inlichtingen en voor de
moeite, die U zich in deze heeft getroost.

Hoogachtend,

namens het Dagelijks Bestuur,

~~de~~ Secretaris,

(C.F. Breedveld).

ARCHIEF VAN 'sHERTOGENBOSCH

Onderwerp: Bossche vlag.

No.519/B.

Bericht op schrijven van 28 Januari 1955
aan het College van B.&W.

LP/JK

'sHERTOGENBOSCH. 31 Maart 1955.

TELEFOON: (K 4100) 8451. TOESTEL 321 - 322.

Aan het Dagelijks Bestuur van de

Stichting Nationale Energie

Manifestatie 1955,

Koningin Emmaplein 1,

R O T T E R D A M.

Mijne Heren,

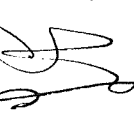
Eerst nu ben ik in staat U een beschrijving benevens een afbeelding te doen toekomen van de Bossche vlag zoals die door mij werd ontworpen.

De vlag wordt gevormd door zeven banen, afwisselend rood en wit gekleurd. Het rood en het wit zijn n.l.de oorspronkelijke kleuren van het hertogdom Brabant zo lang als de pretentie van de hertogen van dit gewest, de rechtsopvolgers te zijn van de vroegere hertogen van Lotharingen, levendig bleef. Later zijn daarvoor het zwart en het geel in de plaats gekomen.

In de linker bovenhoek is een vierkant uitgespaard, waarin een gouden boom op een zwart veld. De op de hierbij ingesloten afbeelding aangegeven kleuren moeten dan ook in een diepere tint worden uitgevoerd dan door mij is aangeduid.

De boom is vanouds hét kenteken bij uitstek van deze stad geweest. Als zodanig komt hij niet alleen voor op het stadszegel en in het wapenschild, maar ook op alle voorwerpen, die als producten van Bossche ambachtsgilden tegen nabootsing en dus tegen concurrentie moesten worden gevrijwaard. Op een Bossche vlag mag de boom dan ook zeker niet ontbreken.

De Archivaris,

(Drs L.P.L. Firenne)

Duplicaat.

491

STICHTING NATIONALE ENERGIE MANIFESTATIE | 1955

SECRETARIAAT: KONINGIN EMMAPLEIN 1, TELEFOON 115937

502 /
2070

Aan het College van Burgemeester en
Wethouders der gemeente 's-Hertogenbosch,
te
's - H e r t o g e n b o s c h.

ROTTERDAM, 28 Januari 1955.

BEANTWOORD
31 . 3 . '55

INGEKOMEN

- 7 MRT 1955

ARCHIEF DEN BOSCH

Hoogedelachtbare Heren,

Het ligt in de bedoeling om op het Elf Provincieënplein, gelegen rondom het Nationale Paviljoen op de Nationale Energie Manifestatie 1955 (E-55), naast de Nationale vlag ook de vlaggen te plaatsen van de Provinciale Hoofdsteden en van de steden Amsterdam en Rotterdam.

In verband hiermede zullen wij het zeer op prijs stellen indien U ons een zo nauwkeurig mogelijke omschrijving van de vorm en de kleuren van de vlag van Uw stad, zo mogelijk met een tekening, zoudt willen doen toekomen, waarvoor wij U bij voorbaat gaarne dank zeggen.

Wij hebben de eer te verblijven,

hoogachtend,

STICHTING NATIONALE ENERGIE MANIFESTATIE 1955
(E-55),

namens het Dagelijks Bestuur,
de Secretaris,

(C.F. Breedveld).

MINUUT

Bossche vlag.

8 Maart 1955.

494/B.

LP/LP

het Dagelijks Bestuur van de

Stichting Nationale Energie Manifestatie,
Koningin Emmaplein 1,

R O T T E R D A M.

Mijne Heren,

Uw brief d.d. 28 Januari j.l., gericht aan het College van Burgemeester en Wethouders van deze gemeente en handelende over de Bossche vlag, werd eerst gisteren aan mij doorgestuurd.

Nu is het zo, dat deze gemeente nog niet over een officiële vlag beschikt. Een drietal jaren geleden zijn de daarover gevoerde onderhandelingen met de Hoge Raad van Adel vastgelopen. Deze dagen werd door mij evenwel een nieuw ontwerp gemaakt, dat dienst zal doen voor de tentoonstelling Etappe 1945 - 1955, die hier ter stede van 5 tot 22 Mei a.s. wordt gehouden. Het wachten is nu op de genezing van de Heer Burgemeester, aan wie uiteindelijk de voorlopige goedkeuring toekomt. Hoewel het de bedoeling is de officiële vaststelling eerst na dien aan te vragen lijkt het mij dienstig, dat dit nieuwe ontwerp óók voor de E 55 dienst zal doen.

In de loop van de volgende week zal ik U een tekening in kleuren van deze vlag doen toekomen.

De Archivaris,

(Drs L.P.L.Pirene)

Bossche vlag.

11 Maart 1955.

Zeer geechte Heer Burgemeester,

Aangezien de tijd dringt en Uw onrdeel niet mag ontbreken ben ik zo vrij U hierbij een afbeelding in kleuren te doen toekomen van een ontwerp van de Bossche vlag, die dienst zal moeten doen bij gelegenheid van de tentoonstelling Etappe 1945 - 1955 en eveneens bij de grote nationale expositie E 55. Het dagelijks bestuur van de "Stichting Nationale Energie Manifestatie 1955" deelde mij n.l. mee, dat het de bedoeling is vóór de ingang van het nationale paviljoen de vlaggen te plaatsen van de provinciale hoofdsteden benevens van de steden Amsterdam en Rotterdam. Het is dus zaak, dat een beslissing in deze niet te lang wordt uitgesteld, wil Den Bosch niet in de rij ontbreken.

Om die reden vind ik het dan ook beter voorlopig geen verzoek tot officiële goedkeuring van de vlag te richten tot de Hoge Raad van Adel. Niet alleen immers ontbreekt de tijd, maar bovendien kan men aan de hand van de praktijk zien of het ontwerp voldoet. Voor vlaggen is goedkeuring door dit College niet strikt vereist zij het wel gewenst.

Enige jaren geleden is een ander ontwerp, door het Gemeentebestuur op advies van de Heer H. Ebeling ingediend, door deze Hoge Raad van Adel afgewezen, omdat het teveel aan een wapen deed denken, zowel wat de vierdeling van het doek betreft als ook vanwege het voorkomen op de vlag van de Bosch-boom, aan het stadszegel ontleend.

Wil de goedkeuring van de Raad dan ook uiteindelijk verkregen worden dan is het zaak om van het toen ingediende ontwerp af te stappen. Om die reden werd door mij een geheel nieuw gemaakt, dat nog wel niet voor de volle honderd procent bevredigt, maar dat verreweg het beste is van de tientallen daartoe gemaakte schetsen.

De grote moeilijkheid is, dat men gebonden is aan vier kleuren, het zwart en geel als de hoofdkleuren van de stad 's Hertogenbosch en het rood en wit, oorspronkelijk de kleuren van de hertogen van Brabant, die in de loop van de dertiende eeuw wel tot het voeren van het Brabantse geel en zwart zijn overgegaan, maar in ieder geval pas ná de tijd, waarin Den Bosch werd gesticht. Bovendien komen het rood en wit als kleuren ook in het Bossche wapen voor.

Om die reden heb ik het zwart en geel laten domineren, welke kleuren van elkaar gescheiden worden door een rode en witte baan, die in de vorm van een Bourgondisch kruis elkaar midden op het doek snijden. Symbolisch is deze verklaring te fgeven, dat vanuit de hoeken van de vier kwartieren van de Melerij (de gele en zwarte velden) de wegen zich richten naar één middelpunt, de hoofdstad.

Misschien doet deze vlag enigszins denken aan de vlag van een scheepvaartmaatschappij, maar ongetwijfeld zal hij niet alleen goed voldoen bij een lichte bries, maar ook wanneer het doek slap van de stok neerhangt, wat uiteraard nog al eens gebeurt.

Wellicht kunt U mij Uw mening schriftelijk dan wel telefonisch kenbaar maken, zodat de gevraagde beslissing genomen kan worden. Het gaat tenslot te in eerste instantie om een proefexemplaar.

Ik hoop van harte, dat U binnen afzienbare tijd in staat zult zijn om Uw werkzaamheden te hervatten en wens U een snelle en volledige beterschap toe.

Met de meeste hoogachtting,

de Hooghe Raad van Adel;

te

1. de Raad van Adel.

22 Augustus 1974

U demande voor de antwoord van 4 April 1.2., nr 9/4, op een schrijven van 8 Januari d.o.v., nr 240 A.Z. betreffende het aanvragen van een vlag voor deze Gemeente, acht ons College niet te veel bezig op hetzelfde onderwerp nog eens terug te komen, daar ons College er hoge prijs op stelt met een volledig advies Uwerzijds de vaststelling van de vlag aan de Raad dier Gemeente te laten voorstaan.

De Raad ziet de "noodzakelijkheid" niet in om een twee ledige lidplaats te bezetten in de vlag vast te leggen.

Zeker, noodzakelijk is dat niet, maar om wille van de historie der Gemeente niet gewenst.

Het is toch een onbevoelenswaardig algemeen gebruik, de stichters of opzichters van belangrijke lichamen te herdenken en hun nagedachtenis op een of andere passende wijze voor de toekomst te behouden.

Van die overtuiging uitgaande, maakt het College het ten volle verantwoordelijk dat de Brabantse Hertog, die als de Stichter der stad bekend staat, naast het stadsbestuur, de uitgeverde liederen, wordt vermeld.

Onze archieven bezitten nog de getuigenissen van al het groter, dat Hertog Hendrik I van Brabant voor de jonge stad gedaan heeft. Zo doet hij bij de Keizer Hendrik VI in 1196 voor de Immunitas der jonge stad de "Immunitas de novo civitate" bevestigen op de Rijn te versterken, hetgeen voor de Brabantse bevolking van zeer grote betekenis was. Ook van de overname van Guldri, van de Bisschop van Keulen doet hij verschillende privileges voor hem te veroveren. En zelf heeft hij op alle mogelijke manieren de stad geholpen en voor het welzijn van de stad bezorgd.

Hog herdenken de Brabantse Ridders van zijn hulp en steun bij het bevestigen van de stad, welke het een der grootste herbergen van een land is uitgegroeid.

Bij allen heeft ons College getracht tot de overname van de Immunitas van Hendrik I, die Hertog van Brabant, in de vlag vast te maken liggen en ons College verheugt dan ook dat de Raad, na deze bevestiging zijn bevestiging tegen de tweeledige historische betekenis in de vlag zal willen laten vervullen.

Het wil ons College voorkomen, dat de Raad onredelijk wordt, die dan de Hertog alleen symboliseren, maar het stadsbestuur, de uitgeverde gele Raad op geeft, om de schoonheid der vlag geen schade te doen en dat de vlag op een eestend gezien, voldoende "herkenbaar" blijft, waarop de Raad in zijn richting terecht eindigt.

Dat de huidige kleuren van de Gemeente, zoals Uw Raad schrijft, geel en zwart zijn, is ten volle waar en zij liggen dan ook vast in het stads-kanteken, de gele uitgerukte lindeboom op het zwarte veld.

Maar dat geel en zwart werd vooral gageen door rood en wit, dat de kleuren waren van de Brabantse Hertogen, stemmend uit het Lotharingse Huis tot dat Hertog Jan I van Brabant daarin een verandering bracht en de kleuren geel en zwart ging aannemen, hetgeen door de stad 's-Hertogenbosch werd opgevolgd.

Over deze aangelegenheden kan Uw Raad nadere inlichtingen vinden bij J. Cuvelier, Le Drapeau de la Belgique (Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques, 1827, 234-260). Uw Raad zal bij hem ook zien, dat de eerste Brabantse Hertogen, en hun anafrankelijkheid tegenover de Duitse Keizers te demanstreren, een vlag voerden ROOD-WIT-ROOD.

Het is waar, zoals Uw Raad opmerkt, dat de zwarte dubbele adelaar in het schildhoofd van het Bossche wapen een rood schild met witte band op de borst draagt.

Dat rood en wit heeft niets met Brabant te maken, want het zijn de kleuren van het Habsburgse Huis, waarop de stad 's-Hertogenbosch geen recht kon doen gelden. Hier valt alleen een analoog geval te constateren, dat het embleem der oud Brabantse Hertogen in de Bossche vlag niet in de weg kan staan.

Ons College is van oordeel, dat er voor 's-Hertogenbosch een "overvraagd bewaar" bestaat tegen het weglaten uit de vlag van het stadskanteken.

Het kanteken ener stad kan dezelfde dienstbaarheid toegeschreven worden, als aan de voornamen van de leden ener familie. Zoals de voornaam dient om die leden te kunnen onderscheiden, zo dient het stadskanteken om in bepaalde gevallen -vlaggenparade- de steden duidelijk uit elkaar te kunnen houden.

En zo ziet ons College de noodzakelijkheid in, om het kanteken van 's-Hertogenbosch, de uitgerukte lindeboom in de stadsvlag een plaats te geven.

Stellen wij het geval, dat elke gemeente in Noord-Brabant, en bij deze Provincie te blijven, zich een vlag gaat aanschaffen en die samenstelt uit benen geel en zwart, de Brabantse kleuren, waarop elke gemeente recht zou hebben; dan zou het onderscheiden van die vlaggen, zelfs bij variatie van beaunverving, toch wel erg moeilijk worden, zo niet onmogelijk, welk even door het aembrengeen in de eigen vlag van het eigen kanteken onmiddellijk zou kunnen te vervallen.

Zo zou Eindhoven zijn drie kleuren, Breda zijn drie St.Andriesskruisjes, Helmond zijn helm, Tilburg zijn burcht, Boxtelnaal zijn roos daarvoor moeten nemen en 's-Hertogenbosch ons zijn boom.

Het aembrengeen van het eigen kanteken in de eigen vlag wil ons College voorkomen als het eerbiedigen van het oud plaatselijk gebruik en op eigen bezittingen het eigen kanteken te plaatsen. Het werd toch aangevraagd op de oude stadszegels, op de stadswapens, op de ambtskleding van stadsbedienden; op stads-maten- en -stadsgewichten en op vele andere stadsbedienden. Het was ook het stadskanteken, dat als waarborg gold voor betrouwbaarheid van qualiteit der goederen door de stedelijke ambachten vervaardigd.

Om al dese redenen stelt ons College er hoge prijs op, het stadskanteken de uitgerukte lindeboom in de vlag te sien opgenomen en het verbeurt dat Uw Raad na dese uiteenzetting, het overwegend bevoor, dat ons College tegen het weglaten uit de vlag van stadskanteken heeft, zal billijken.

De kwestie van het verdeelen der vlag in vier delen lijkt ons Col- lege het laatste punt, waarmede Uw Raad zich nog niet geheel kan verenigen.

Het vierdelen der Bessche vlag is het noodzakelijke gevolg van het plaatsen daarin van de emblemata der tweeledige historische betekenis.

Het verdeelen der vlag in twee gelijks delen, hetzij verticaal, hetzij horizontaal, en de beide vlag-emblemata daarin aan te brengen, zou de vlag een schoonheid sodanig inboeten, dat Uw Raad daar tegen seker zou moeten protesteren.

Bovendien neemt ons College een goed voorbeeld te hebben aan de en- derschikkingen van ons Koninklijk Huis, welke ook in vier vakken ver- deeld zijn.

Ons College siet wel in, dat die vier vakken in gezonde vlaggen ont- staan zijn door het leggen van het Kruls van Nassau over het Oranje-deek, maar dit sluit toch niet uit, dat het effect daarvan hetzelfde blijft.

Dat het vierdelen ener vlag het karakter tusschen deze en een wapen zou wegnemen, wil ons College geenszins van Uw Raad aannemen, maar het vraegt zich af, of dat euvel wel zo erg is, dat Uw Raad daarover niet zou kunnen heenstappen.

Ne de bovenstaande uiteenzettingen neemt ons College, dat het Uw Raad duidelijk zal zijns

1. waarom een tweeledige historische betekenis in de vlag voor 's-Hertogen- bosch gewant is;
2. dat de stichter der stad 's-Hertogenbosch, als Hertog van Brabant, roed en wit als zijn kleuren geverd heeft;
3. waarom de vlag van 's-Hertogenbosch in vier delen verdeeld moet zijn, en ons College hoopt en vertrouwt, dat Uw Raad zijn bekwamen in naast zich zal kunnen bezeggen en zijn volledige goedkeuring aan het hierbij voor teruggezande vlag-ontwerp zal willen verlenen.

Uw Raad zal toch moeten toegeven, dat de Gemeentevlag, volgens het ingesonden ontwerp uitgewerd, volkomen zal voldoen aan de eerste vereiste, welke Uw Raad in zijn Richtlijnen stelt, namelijk dat zij "spekand" zal zijn en dat zij, waarop Uw Raad terecht aanrijgt, op afstand herkenbaar zal zijn.

Dat de vlag met haar twee rood-wit-roed en haar gele uitgewerde lindenboom op zwart een fraai aanzicht zal hebben, zal niemand kunnen tegen spreken. En het haar historische inslag en haar goede kleuren zal zij voor andere gemeenten een aanporing zijn en zode te helpen een goed vaderlands gebruik in ere te herstellen, door weer een eigen vlag te gaan voeren.

Ons College zal, gelijk al reeds gezegd is, het zeer op prijs stellen wanneer bij het voorstel aan de Raad dezer gemeente het het aannemen van de Gemeentevlag, de volledige goedkeuring van het ontwerp van Uw Raad zal kunnen worden overgelegd.

Hetgen Uw Raad in de laatste sinnen van naar gemeld schrijven zegt, ontrent het verschil in uitbeelding tusschen het wapen, voorkomende op het briefhoofd dezer gemeente en het wapen, zoals het in 1877 door de Koning werd goedgekeurd, is ten volle waar.

Het Bestuur dezer stad, dat in 1875 aan de Koning en herziening van het s-badmappen verzocht, wist kleinlijkmijkt niet beter of de afdeeler in het schildhoofd van het wapen moest zijn van halve uitkenning met een zode en witte band op de borst.

Enige jaren geleden werd ontdekt, dat die uitbeelding van het wapen stuk historisch en juist is, waarom provisioneel een verbetering werd aan- gebracht.

Het ligt al enige tijd in de bedoeling van ons College aan Hare Majesteit de Koningin en herziening van het Koninklijk Besluit van 1877 te verzoeken en Hare goedkeuring tot het voeren van het verbeterde wapen te willen verlenen.

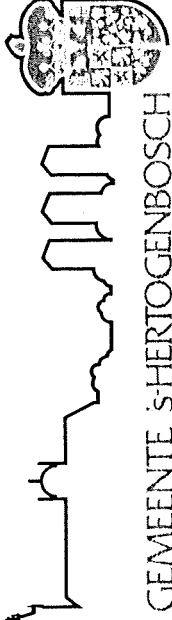
Ons College stelt zich voor, alvorens tot verzoek de Koningin aan te bieden, Uw Raad om advies te vragen.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN 'S-HERTOGENBOSCH,

BURGEMEESTER EN WETHOUDEERS VAN
's-HERTOGENBOSCH,
De Burgemeester,

De Secretaris,

tel. 073-15 5883.

GEMEENTE 'S-HERTOGENBOSCH

De Noordbrabantse Commissie
voor Wapen- en Vlaggenkunde
Purmerstraat 14
5628 HE EINDHOVEN

Uw brief van: Uw kenmerk: Ons kenmerk: K.R.S. Datum: 28 november 1989

Onderwerp: Vaststelling gemeente-
vlag.

Bij antwoord datum en ons kenmerk vermelden

Onder verwijzing naar uw brief van 16 maart 1989, kenmerk 89.033, delen wij u mede dat de raad dezer gemeente in zijn vergadering van 26 oktober j.l. een officiële gemeente-vlag heeft vastgesteld. Voor een omschrijving van de nieuwe officiële Bossche stadsvlag mogen wij u verwijzen naar bijgaand raadsvoorstel nr. 191/89.

Momenteel worden er 10 exemplaren van de nieuwe stadsvlag vervaardigd voor de verschillende gemeentelijke gebouwen, inclusief de toren van de St. Jan's kathedraal. Wij zullen u hiervan zo spoedig mogelijk alsnog een kleurenfoto doen toekomen.

Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
namens deze,
de secretaris,

mr. P.G. Wijnen. loco

Bijl.:

T.
C.

GEMEENTE 's-HERTOGENBOSCH

RAADSVOORSTEL

B. en W.-verg.: 18 september 1989 Vaststelling van een officiële
Nr. : 191/89 gemeentevlag.
Afdeling : ABO
 : KRS
Commissie : ABO
Raadsverg. : 26/27 oktober 1989

Dames en heren,

De door de gemeente 's-Hertogenbosch tot op heden bij diverse gelegenheden gebruikte geel-zwarte gemeentevlag heeft geen enkele officiële status.

Deze kleuren zijn geïnspireerd op het Bossche Stadswapen, waarin geel en zwart de hoofdkleuren zijn. De geel-zwarte vlag is voor het eerst gebruikt in 1904 bij een bezoek van Koningin Wilhelmina en prins Hendrik aan 's-Hertogenbosch. De eerste correspondentie over de samenstelling van de Bossche vlag dateert reeds van 1857. Bij brief van 27 december 1927 komt de toenmalige gemeente-archivaris tot de conclusie, dat historisch gezien twijfels bestaan over de juistheid van de geel-zwarte vlag.

De laatste correspondentie over de Bossche vlaggenkwestie dateert van 31 maart 1955, waarna deze tot 1971 uit de aandacht verdwijnt. Bij brief van 28 juli 1971 rapporteert de toenmalige gemeente-archivaris op verzoek van de toenmalige burgemeester van 's-Hertogenbosch over het vraagstuk van de Bossche vlag en doet daarin een voorstel ter oplossing van dit vraagstuk.

Vervolgens werden in 1976 een tweetal ontwerpen om advies toegezonden aan de Hoge Raad van Adel te 's-Gravenhage. De Hoge Raad van Adel is een adviesorgaan met betrekking tot de samenstelling van gemeentewapens en -vlaggen. Het inwinnen van advies van de Hoge Raad van Adel met betrekking tot de samenstelling van een gemeentevlag is niet verplicht, doch wordt door de Minister van Binnenlandse Zaken wel wenselijk geacht (zie circulaire d.d. 12 april 1961, gericht aan Gedeputeerde Staten). De Hoge Raad van Adel heeft blijkens advies van 7 juli 1976 geen principiële bedenkingen tegen de ingediende ontwerpen; wel acht hij slechts een praktisch bezwaar aanwezig voor wat betreft de begrenzing van het witte vlak van het kanton aan de gele baan van de vlag.

Voorname Raad doet in zijn advies daarom een tweetal suggesties, die aan het genoemde bezwaar tegemoet komen.

De toenmalige gemeente-archivaris blijft vervolgens bij brief van 26 oktober 1976 - onder weerlegging van het advies van de Hoge Raad van Adel - bij zijn eerder uitgebrachte advies met betrekking tot de samenstelling van een officiële stadsvlag d.d. 28 juli 1971.

Om ons onbekende redenen is vervolgens geen voorstel tot vaststelling van een gemeentevlag in de richting van uw raad gedaan.

Wij achten het echter uit representatief oogpunt gewenst, dat onze gemeente beschikt over een officiële gemeentevlag, welke bij officiële gelegenheden zal worden gebruikt naast de Nederlandse driekleur. Wij hebben daarbij gemeend het advies te moeten volgen van de toenmalige gemeente-archivaris, zoals vermeld in voornoemde brieven van 28 juli 1971 en 26 oktober 1976. Ook de huidige gemeente-archivaris heeft te kennen gegeven zich volledig in dit advies te kunnen vinden.

Dit advies met betrekking tot de omschrijving van de Bossche vlag luidt als volgt:

"Twee evenhoge banen van geel en zwart, waarvan de lengte zich verhoudt tot de totale hoogte als 3 : 2; in de broektop een kanton van twee evenhoge banen van rood en wit, waarvan de lengte zich verhoudt tot de totale hoogte van het kanton als 3 : 2 en deze totale hoogte tweederde van de hoogte van de gele baan uitmaakt".

Een ontwerp van de nieuwe Bossche vlag, zoals hiervoor omschreven, zal op de gebruikelijke wijze voor uw raad ter inzage worden gelegd tezamen met de in het verleden hierover gevoerde correspondentie en het advies van de commissie ABO. Wij zullen nog nader bezien bij welke gelegenheid de officiële presentatie plaatsvindt van de nieuwe Bossche Stadsvlag. Hierover zullen wij u t.z.t. nader informeren.

Wij stellen u voor over te gaan tot vaststelling van een officiële Stadsvlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch conform voormelde omschrijving.

Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
de secretaris,

mr. L.H. Kokhuis

mr. D.C.B. Burgers

GEMEENTE 'S-HERTOGENBOSCH
RAADSVOORSTEL

B. en W.-verg.: 18 september 1989 Vaststelling van een officiële
Nr. : 191/89 gemeentevlag.
Afdeling : ABO
 : KRS
Commissie : ABO
Raadsverg. : 26/27 oktober 1989

Dames en heren,

De door de gemeente 's-Hertogenbosch tot op heden bij diverse gelegenheden gebruikte geel-zwarte gemeentevlag heeft geen enkele officiële status.

Deze kleuren zijn geïnspireerd op het Bossche Stadswapen, waarin geel en zwart de hoofdkleuren zijn. De geel-zwarte vlag is voor het eerst gebruikt in 1904 bij een bezoek van Koningin Wilhelmina en prins Hendrik aan 's-Hertogenbosch. De eerste correspondentie over de samenstelling van de Bossche vlag dateert reeds van 1857. Bij brief van 27 december 1927 komt de toenmalige gemeente-archivaris tot de conclusie, dat historisch gezien twijfels bestaan over de juistheid van de geel-zwarte vlag.

De laatste correspondentie over de Bossche vlaggenkwestie dateert van 31 maart 1955, waarna deze tot 1971 uit de aandacht verdwijnt. Bij brief van 28 juli 1971 rapporteert de toenmalige gemeente-archivaris op verzoek van de toenmalige burgemeester van 's-Hertogenbosch over het vraagstuk van de Bossche vlag en doet daarin een voorstel ter oplossing van dit vraagstuk.

Vervolgens werden in 1976 een tweetal ontwerpen om advies toegezonden aan de Hoge Raad van Adel te 's-Gravenhage. De Hoge Raad van Adel is een adviesorgaan met betrekking tot de samenstelling van gemeentewapens en -vlaggen. Het inwinnen van advies van de Hoge Raad van Adel met betrekking tot de samenstelling van een gemeentevlag is niet verplicht, doch wordt door de Minister van Binnenlandse Zaken wel wenselijk geacht (zie circulaire d.d. 12 april 1961, gericht aan Gedeputeerde Staten). De Hoge Raad van Adel heeft blijkens advies van 7 juli 1976 geen principiële bedenkingen tegen de ingediende ontwerpen; wel acht hij slechts een praktisch bezwaar aanwezig voor wat betreft de begrenzing van het witte vlak van het kanton aan de gele baan van de vlag. Voornoemde Raad doet in zijn advies daarom een tweetal suggesties, die aan het genoemde bezwaar tegemoet komen.

De toenmalige gemeente-archivaris blijft vervolgens bij brief van 26 oktober 1976 - onder weerlegging van het advies van de Hoge Raad van Adel - bij zijn eerder uitgebrachte advies met betrekking tot de samenstelling van een officiële stadsvlag d.d. 28 juli 1971. Om ons onbekende redenen is vervolgens geen voorstel tot vaststelling van een gemeentevlag in de richting van uw raad gedaan.

Wij achten het echter uit representatief oogpunt gewenst, dat onze gemeente beschikt over een officiële gemeentevlag, welke bij officiële gelegenheden zal worden gebruikt naast de Nederlandse driekleur. Wij hebben daarbij gemeend het advies te moeten volgen van de toenmalige gemeente-archivaris, zoals vermeld in voornoemde brieven van 28 juli 1971 en 26 oktober 1976. Ook de huidige gemeente-archivaris heeft te kennen gegeven zich volledig in dit advies te kunnen vinden.

Dit advies met betrekking tot de omschrijving van de Bossche vlag luidt als volgt:

"Twee evenhoge banen van geel en zwart, waarvan de lengte zich verhoudt tot de totale hoogte als 3 : 2; in de broektop een kanton van twee evenhoge banen van rood en wit, waarvan de lengte zich verhoudt tot de totale hoogte van het kanton als 3 : 2 en deze totale hoogte tweederde van de hoogte van de gele baan uitmaakt".

Een ontwerp van de nieuwe Bossche vlag, zoals hiervoor omschreven, zal op de gebruikelijke wijze voor uw raad ter inzage worden gelegd tezamen met de in het verleden hierover gevoerde correspondentie en het advies van de commissie ABO. Wij zullen nog nader bezien bij welke gelegenheid de officiële presentatie plaatsvindt van de nieuwe Bossche Stadsvlag. Hierover zullen wij u t.z.t. nader informeren.

Wij stellen u voor over te gaan tot vaststelling van een officiële Stadsvlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch conform voormelde omschrijving.

Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
de secretaris,

mr. L.H. Kokhuis

mr. D.C.B. Burgers

O n t w e r p

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch in zijn vergadering van heden; gezien het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 1989, afdeling ABO/KRS; gelet op de gemeentewet;

b e s l u i t :

Vast te stellen een officiële stadsvlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch conform omschrijving in pré-advies van burgemeester en wethouders en het ter inzage gelegde ontwerp.

VERGADERING
GEMEENTERAAD
d.d. 26.11.1989
CONFORM BESLOTEN

's-Hertogenbosch,

De gemeenteraad voornoemd,

De secretaris,

De voorzitter,

L. H. Leokem

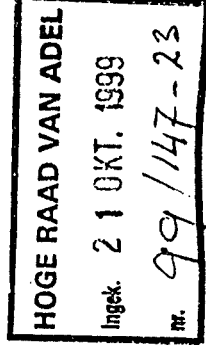

's-Hertogenbosch

Bestuurszaken

Hoge Raad van Adel
Postbus 16325
2500 BH 's-Gravenhage

Uw brief van : 5 augustus 1999
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : BZ/BO 11045
Datum : 19 oktober 1999
Onderwerp : Vlag.

Tel: 073-6155180
Fax: 073-6155888

Geachte raad,

In zijn vergadering van 23 september heeft de gemeenteraad een nieuwe vlag voor onze gemeente vastgesteld. Om te komen tot een definitieve keuze zijn, na een eerste selectie uit vijf, twee ontwerpen gepubliceerd. Betrokken ontwerpen hebben wij om advies aan u voorgelegd. Op basis van de adviezen heeft het college van burgemeester en wethouders een definitieve keuze voorgelegd aan de raad.

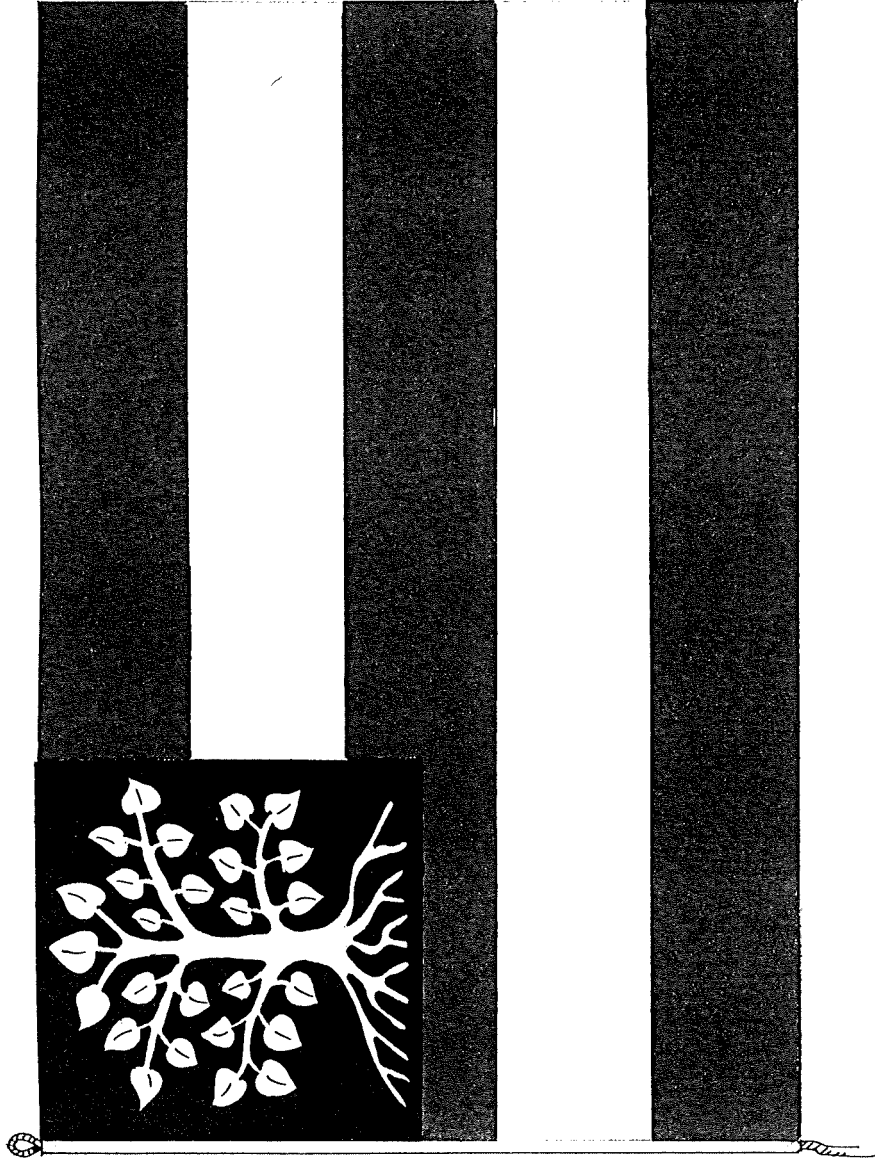
Uiteindelijk heeft de raad toch een voorkeur uitgesproken voor een ineen schuiven van de twee ontwerpen volgens bijgaand ontwerp. De omschrijving luidt:

“Vijf even hoge banen van rood en wit (rood, wit, rood, wit en rood) met in een zwart kanton waarvan de zijden gelijk zijn aan de halve vlaghoogte een gele gewortelde boom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte.”
Het desbetreffende raadsbesluit is bijgevoegd.

Het college dankt u hartelijk voor de adviezen die door u zijn uitgebracht, zowel met betrekking tot het nieuwe wapen als met betrekking tot de vlag. Streven is om rond de jaarwisseling de nieuwe vlag te gaan voeren.

Hoogachtend,
Namens burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
Het hoofd van de afdeling Bestuursondersteuning,

mr. P.J.M. de Leeuw

Omschrijving: vijf even hoge banen van rood en wit en in
een zwart kanton ter hoogte van de halve
vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter
hoogte van 9/10 van de kantonhoogte.

Raadsbesluit: 23 september 1999

Advies H.R.v.A.: 5 augustus 1999, nr. 99/147-23

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch in zijn openbare vergadering van
23 september 1999;

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 31 augustus 1999,
regnr. 99.0867;

gelet op de gemeentewet;

b e s l u i t :

1. het in bijlage gevoegde ontwerp aan te wijzen als vlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch, onder navolgende omschrijving: vijf even hoge banen van rood en wit en in een zwart kanton ter hoogte van de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte, *zijnde een den door de commissie Bestuurzaken aangevonden modellen, met name model 5 waarin van wortel,*

's-Hertogenbosch,

De gemeenteraad voornoemd,

De secretaris,

De voorzitter,

drs. P.A.G. Lansbergen

mr. dr. A.G.J.M. Rombouts

Vastgesteld 23 september 1999

NESTOR

Onafhankelijke Raadsgroepering

Empelisedijk 11
5235 AD 's Hertogenbosch
Tel: 073 - 6421161

99/147-23

(21.X.1999)

AMENDEMENT

De Gemeenteraad van 's-Hertogenbosch in vergadering bijeen op 23 September 1999,
gehoord de beraadslagingen over raadsvoorstel reg. nr. 99.0867 betreffende de vaststelling van
de ' NIEUWE VLAG GEMEENTE 's-HERTOGENBOSCH '.

besluit het voorstel van Burgemeester en Wethouders d.d. 31 Augustus 1999 als volgt te amenderen:

Besluit:

1. als vlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch aan te wijzen, onder de navolgende omschrijving: vijf evenhoge banen van rood en wit en in een zwart kanton ter hoogte van de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte, zijnde een der door de Commissie Bestuurszaken aangewezen modellen, met name model 5 voorzien van wortels.

en gaat over tot de orde van de dag.

's-Hertogenbosch
23-9-1999

VERGADERING
GEMEENTERAAD
d.d. 23. september 1999

Amendement aanvaard!

De vlag met de Bosboom officieel

De nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch kwam per 1 januari 1997 tot stand door samenvoeging van de voormalige gemeenten 's-Hertogenbosch en Rosmalen. De 'oude' gemeenten 's-Hertogenbosch was in 1971 vergroot met het gebied van de vroegere gemeenten Empel & Meerwijk en Engelen. Laatstgenoemde gemeente was in 1922 vergroot met het gebied van de vroegere gemeente Bokhoven. De nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch omvat dus vijf vroegere gemeenten die tot 1795 respectievelijk hebben behoord tot de gewesten Brabant en Holland, en tot het graafschap Bokhoven. Het laatstgenoemde gebied was leenroerig aan de prins-bisschop van Luik. Zowel de voormalige gemeente 's-Hertogenbosch als de andere hiervoor genoemde gemeenten voerden eigen wapens en vlaggen.

Uit een en ander volgt dat een samenstelling van een nieuw wapen uit de wapens van de genoemde plaatsen niet tot een heraldisch bevredigend resultaat zou hebben geleid. Bovendien is het toch al gecompliceerde wapen van de provinciale hoofdstad van grote cultuurhistorische waarde door zijn samenstelling uit elementen die in de loop van de geschiedenis daaraan zijn toegevoegd. Een door het gemeentebestuur benoemde commissie voor wapen en vlag verzocht in januari 1998 ter zake advies aan de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde. Bij de verdere besprekingen en schriftelijke of mondelinge advisering ondervond men een zekere druk door het streven van inwoners van de voormalige gemeente Rosmalen om op een of andere manier in wapen en vlag gerepresenteerd te worden.

Wat het wapen betreft werd er tenslotte de voorkeur aan gegeven het wapen van de voormalige gemeente 's-Hertogenbosch, zoals dat in 1978 was 'verbeterd', te handhaven, zij het met correctie wat de kroon betreft. De antieke hertogskroon van vijf bladeren was dat jaar vervangen door een moderne hertogskroon, zoals die in 1816 door koning Willem I was vastgesteld. Het Koninklijk Besluit van 25 juni 1999 nr. 99.001519 omschrijft het nieuwe wapen als: *In sabel een boom van goud; een gevierendeeld vrijkwartier; a en d in sabel een leeuw van goud, getogd en genageld van keel; b en c in zilver een dubbelstaartige leeuw van keel, gekroond en genageld van goud; een schildhoofd van goud met een uitlopende dubbele adelaar van sabel, hebbende op de borst een schild van keel met een dwarsbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee wildemannen, omkranst en omgord met loof, houdende een knots in de buitenste hand, alles van natuurlijke kleur.*

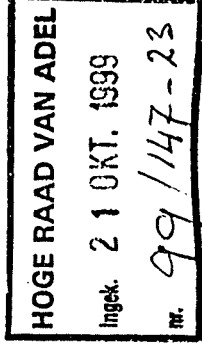
De gemeentevlag van 's-Hertogenbosch was in 1989 ingesteld. De vlag was reeds in 1971 ontworpen door de toenmalige gemeentearchivaris drs. P.Th.J. Kuyser. Het dundoek vormde op zich een compromis tussen twee vlaggentradities in de provinciehoofdstad: de kleuren geel en zwart en de kleuren rood en wit. Eerstgenoemde kleurencombinatie in twee hoge banen vormde het voornaamste deel van de vlag, terwijl de tweede kleurcombinatie in twee verkorte banen in de broekhoek ('kanton') was ondergebracht.¹ De voorganger van Kuyser als gemeentearchivaris, dr. L.P.L. Pirenne, had in 1955 een vlag ontworpen die bestond uit zeven even hoge banen van rood en wit. Aan de broektop was een zwart vierkant aangebracht, waarin de gestileerde gele boom (de Bosboom) uit het stadswapen. De zeven banen moesten herinneren aan de zeven hoofdsteden van het hertogdom Brabant. De vlag, wordt in het vlaggenboek Sierksma (1962) toegeschreven aan 'gemeentearbeiders'. Het dundoek werd in deze vorm nooit officieel.² De Noordbrabantse commissie adviseerde in 1989 deze vlag in te stellen maar dit initiatief resulteerde juist in aanvaarding van het ontwerp-Kuyser.³

¹ Zie het uitvoerige rapport van de commissie, samengesteld door J. Meissen, 'Advies voor een wapen en vlag voor de nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch' [maart 1998].

² K. Sierksma, *Nederlands vlaggenboek* (Utrecht 1962) 76-77.

³ Noordbrabantse commissie voor wapen- en vlaggenkunde *Rapport betreffende de herziening van vlaggen van gemeenten in de provincie Noord-Brabant, die meer dan 10.000 inwoners tellen*, maart 1989.

Hoge Raad van Adel
Postbus 16325
2500 BH 's-Gravenhage

Uw brief van : 5 augustus 1999
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : BZ/BO 11045
Datum : 19 oktober 1999

Tel: 073-6155180
Fax: 073-6155888

Onderwerp : Vlag.

Geachte raad,

In zijn vergadering van 23 september heeft de gemeenteraad een nieuwe vlag voor onze gemeente vastgesteld. Om te komen tot een definitieve keuze zijn, na een eerste selectie uit vijf, twee ontwerpen gepubliceerd. Betrokken ontwerpen hebben wij om advies aan u voorgelegd. Op basis van de adviezen heeft het college van burgemeester en wethouders een definitieve keuze voorgelegd aan de raad.

Viteindelijk heeft de raad toch een voorkeur uitgesproken voor een ineen schuiven van de twee ontwerpen volgens bijgaand ontwerp. De omschrijving luidt:

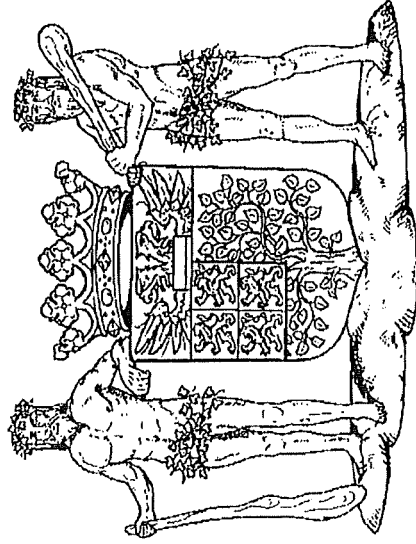
“Vijf even hoge banen van rood en wit (rood, wit, rood, wit en rood) met in een zwart kanton waarvan de zijden gelijk zijn aan de halve vlaghoogte een gele gewortelde boom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte.”
Het desbetreffende raadsbesluit is bijgevoegd.

Het college dankt u hartelijk voor de adviezen die door u zijn uitgebracht, zowel met betrekking tot het nieuwe wapen als met betrekking tot de vlag. Streven is om rond de jaarwisseling de nieuwe vlag te gaan voeren.

Hoogachtend,
Namens burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
Het hoofd van de afdeling Bestuursondersteuning,

mr. P.J.M. de Leeuw

Het wapen werd vervolgens bij Koninklijk Besluit van 25 juni 1999 nr. 99.0015 19 verleend, met de omschrijving: *In sabel een boom van goud; een gevierendeeld vrijkwartier; a en d in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b en c in zilver een dubbelstaartige leeuw van keel, gekroond en genageld van goud; een schildhoofd van goud met een uitkomende dubbele adelaar van sabel, hebbende op de borst een schild van keel met een dwarsbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon*

van vijf bladeren en gehouden door twee wildemannen, omkranst en omgord met loof, houdende een knots in de buitenste hand, alles van natuurlijke kleur.

Het bijbehorende diploma werd op 30 juli 1999 voltooid.

De vlag

Op basis van het raadsbesluit van 18 maart 1999, waarbij de vlag met vijf banen rood en wit en een zwart kanton met gele bosboom werd vastgesteld, werd aan wapentekenaar Piet Buitsma te Kollum opdracht gegeven een vijftal ontwerpen te maken. Het verschil zat hem steeds in de voorstelling van de boom:

1. Gesloten kruin; geplant;
2. Gesloten kruin [met iets meer takken zichtbaar]; uitgerukt;
3. Kruin met slechts 5 takken en 5 lindebladeren; uitgerukt;
4. Kruin van afzonderlijke lindebladeren; uitgerukt; afbeelding vult kanton;
5. Kruin van afzonderlijke lindebladeren; geplant; afbeelding vult kanton niet.

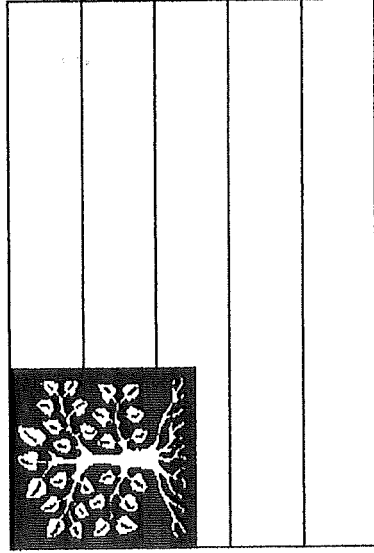
Voor Burgemeester en wethouders viel de keuze op de voorstellen 4 of 5, evenals de voorkeur van de commissie Bestuurszaken. Bij schrijven van 2 juli 1999 werden de modellen samen met de notitie *Keuze nieuwe vlag gemeente 's-Hertogenbosch* voorgelegd aan onder meer de NCWV, die haar voorkeur uitsprak voor model 4. De uitgerukte boom gaf naar de mening van de commissie een meer evenwichtig beeld en een betere vlakvulling en daardoor beter herkenbaar dan model 5. Mocht toch worden gekozen voor model 5 dan gaf de commissie in overweging de tekenaar te vragen het vlak te vullen.

Burgemeester en wethouders namen dit advies over, maar tijdens de raadsvergadering van 23 september 1999 kwam de éénmansfractie *Nestor* met een amendement. Daarin waren de voorstellen 4⁷ en 5 gecombineerd door de kruin van model 5 en de wortels van model 4 met elkaar te verbinden. Tot dit voorstel werd besloten met de tekst: 'het in bijlage gevoegde ontwerp aan te wijzen als vlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch, onder navolgende omschrijving: vijf even hoge banen van rood en wit en in een zwart kanton ter hoogte van de halve vlag-

⁷ De partij zelf sprak van de wortels van model 4, maar gebruikte die van model 3.

hoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de vlaghoogte, zijnde een der door de commissie Bestuurszaken aangewezen modellen, met name model 5 voorzien van wortels.

Jan Meilssen

De vlaggen van 's-Hertogenbosch

In het kader van de advisering over een wapen en vlag voor de nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch werd een globaal onderzoek ingesteld naar de in het verleden gebruikt zijnde vlaggen en de voorstellen in deze eeuw die uiteindelijk in 1989 hebben geleid tot de instelling van een gemeentevlag door de raad van de voormalige gemeente 's-Hertogenbosch⁸.

Bij een onderzoek naar een vlag kan ook het kleurgebruik door het stadsbestuur een rol spelen. Om die reden zijn o.m. de stadsrekeningen en hun bijlagen van groot belang. Daaruit moeten vele voorbeelden kunnen worden gehaald die betrekking hebben op de toepassing van kleuren op en in stede-

⁸ De sinds het uitbrengen van het advies gevonden aanvullingen zijn als a-noten verwerkt.

lijke gebouwen, op putten, slagbomen, poorten, kleding van stadfunctionarissen of weeskinderen onder de hoede van de stad e.d. Door de enorme tijdsinvestering wordt een dergelijk onderzoek veelal niet gedaan. Voor 's-Hertogenbosch beschikken we gelukkig over de publicaties van stadsarchivaris R.A. van Zuijlen (1), waarin enkele voorbeelden zijn aangetroffen.

Middeleeuwen en nieuwe tijd

Zo is in mei 1497 sprake van de aanschaf van *paars* geverfde zijden vanen, die werden beschilderd met het stads wapen. De deelnemers aan een schuttersfeest te Gent hingen die aan hun trompetten en schalmeyen (2).

Toen de stad in 1507/1508 een 'baerdse' (3) aankocht en gereedmaakte voor oorlogvoering is daarop het wapen van de heer van de stad - de hertog van Brabant - geschilderd en werden er twee 'vaantjes' op geplaatst (4).

De kleuren voor in opdracht van de stad vervaardigde vanen, om daarmee vanaf de toren van de Sint-Jan te seilen, waren in 1512/1513 *rood en wit*, maar in 1581/1582 *zwart en rood* (5). Ook elders waren dergelijke seinvanen rood en wit of alleen rood van kleur (6).

Hoe de vaantjes of vaandels van 'sluierdoek' er uit zagen, die de stad in 1516/1517 en 1566/1567 liet maken voor een van haar hoofdmannen en zijn knechten c.q. een groep van 800 soldaten, is niet bekend; voor deze laatste groep betrof het de aankoop van *rood* sluierdoek 'tot veldteken' (7). Al in 1549 was - bij het inhalen en huldigen van de aanstaande 'heer', de prins van Spanje [= de hertog van Brabant] - door ieder van de Bossche

Er werd bij de behandeling van de voorstellen voor een nieuwe gemeentevlag zowel vanuit Rosmalen als vanuit 's-Hertogenbosch actie gevoerd. De ene partij wenste blauw en geel⁴ in de nieuwe gemeentevlag op te nemen om Rosmalen te representeren. De andere partij opteerde voor het handhaven van de bestaande vlag. Bij raadsbesluit van 18 maart 1999 werd een vlag van vijf banen van rood en wit met een zwart kanton met een gele bosboom ingesteld.

De reductie tot vijf banen had een zinnebeeldige betekenis: hiermee werden de vijf voormalige gemeenten gesymboliseerd. Bij het vervaardigen en vaststellen van een modeltekening begon een discussie over de vormgeving van de boom in het kanton. Na advisering door de Noordbrabantse commissie heeft de gemeenteraad op 23 september 1999 besloten, mede naar aanleiding van een amendement van een éénmansfractie uit zijn midden, de vlag als volgt te omschrijven: *Vijf even hoge banen van rood en wit en in een zwart kanton ter hoogte van de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte.*⁵ Het gevolg van de laatste ingreep is dat de onderrand van het kanton niet meer samenvalt met de onderzijde van één van de horizontale banen, zoals in eerdere ontwerpen wel het geval was. De Bosboom kan nu in elk geval onbestreden verder wapperen.

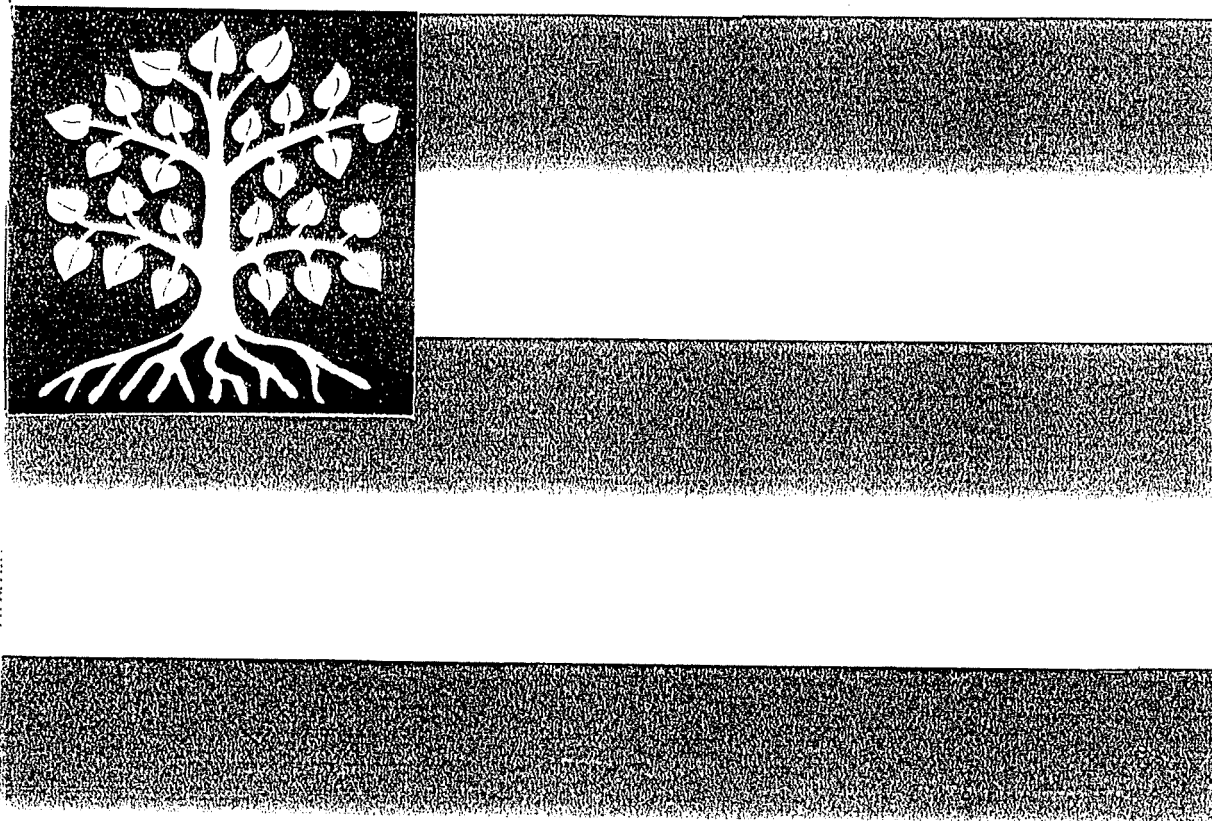
⁴ De gemeentevlag van Rosmalen bestond uit een 'lazuurblauw' dundoek, waarop in de broekhoek het 'watermolenrad' en het schild met een klaverblad uit het gemeentewapen waren aangebracht: W.A. van Ham, *Wapens en vlaggen van Noord-Brabant* (Zutphen 1986) 203.

⁵ In een brief aan de Hoge Raad van Adel van 19 oktober 1999 geven burgemeester en wethouders een enigszins afwijkende omschrijving: *Vijf even hoge banen van rood en wit (rood, wit, rood, wit en rood) met in een zwart kanton waarvan de zijden gelijk zijn aan de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte.* Deze omschrijving is in het vlaggenreger van de Hoge Raad opgenomen.

99/147-23

(21.X.1999)

y/n

5-A

Gemeentevlay 's-Hertogenbosch.

Combinatie model 4 en 5
met aangepast werkdstelsel.

Louis Neefs 12-8-'99

Bestuurszaken

Model 3 is een gestileerde bosboom met wortels en vijf bladeren. De vijf bladeren verwijzen naar de vijf voormalige gemeenten. De bosboom is hier eigentijds en eigenzinnig weergegeven. Wij merken op dat uw raad met betrekking tot de kroon boven het wapen bezwaar had tegen een koppeling van het aantal bladeren aan het aantal voormalige gemeenten. De toevalligheid leek daarmee verheven te worden tot een argument voor die kroon, terwijl het in het voorstel slechts terloops als toevallige samenloop was aangemerkt. Los daarvan vinden wij de verhouding tussen stam en bladeren zoek.

De modellen 4 en 5 gaan meer uit van de klassieke vormgeving van de bosboom waarbij model 5 het dichtst in de buurt van de afbeelding op het wapen blijft. Model 4 is geworteld. Het kanton is royaal gevuld. Model 5 is fijner van uitvoering en zonder wortels.

3. INGEKOMEN REACTIES

De ingekomen reacties hebben wij voor u ter inzage gelegd. De meeste voorkeuren gaan uit naar model 4. Daaronder bevinden zich ook de Heemkundekring Kosmaten en de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en vlaggenkunde. De argumenten zijn divers en variëren van krachtig, wortelend in de historie, historisch verantwoord of (in vergelijking tot model 5) evenwichtiger beeld, betere vlakvulling en speelser. De keuze voor model 5 is met name gebaseerd op de overeenkomst daarvan met de vormgeving van de bosboom in het wapen. Onder deze voorstanders bevindt zich de Hoge Raad van Adel.

Wij stellen u voor te kiezen voor model 4. Daarvoor hebben wij dezelfde argumenten als terug te vinden zijn in de verschillende reacties. Daarbij onderschrijven wij de opmerking van de Noordbrabantse Commissie dat een wapen en vlag verschillende dragers zijn en ieder op zich gemaakt is voor een ander doel. Er is op zich gekozen voor de aanwezigheid van het symbool, de bosboom, in de vlag. Maar het staat volledig vrij om de bosboom op de vlag anders uit te voeren dan in het wapen.

4. VOORSTEL

Wij stellen u voor om bijgaand ontwerp-besluit vast te stellen

Burgemeester en wethouder van 's-Hertogenbosch,
De secretaris, De burgemeester,

drs. P.A.G. Lansbergen mr. dr. A.G.J.M. Rombouts

Bijlagen:

1. ontwerp nieuwe vlag

Ter inzage:

1. diverse reacties van instanties en inwoners van 's-Hertogenbosch
2. commissievoorstel "keuze nieuwe vlag gemeente 's-Hertogenbosch", nr. 99.0610

HOGE RAAD VAN ADEL

2500 BH 's-Gravenhage
postbus 16325
bezoekadres: Nassaulaan 2B
tel.: 070-3614281
fax: 070-3631712

5 augustus 1999

nr. 99/147-23

onderwerp: Gemeentevlag

bijlagen:

In antwoord op Uw brief van 2 juli 1999, kenmerk BZ/BO, heeft de Hoge Raad van Adel de eer U het volgende mede te delen.

De Raad kan met het basisontwerp van de vlag instemmen. De vijf voorgelegde ontwerpen verschillen alleen in de vorm van de boom die dus bepalend is voor de keus. De Raad is te dien aanzien van mening dat de boom die het dichtst aansluit bij de boom in het oorspronkelijke wapen, die ook in het onlangs vastgestelde wapen is overgenomen, de voorkeur verdient, hetgeen dus ontwerp 5 het meest geschikt maakt om als vlag voor Uw gemeente te dienen.

Deze vlag kan worden omschreven als volgt:

vijf banen, rood, wit, rood, wit en rood, met een zwart broektopkanton, waarvan de zijden gelijk zijn aan $\frac{1}{2}$ van de hoogte van de vlag, waarop een gele boom.

De Raad zal te zijner tijd gaarne in het bezit worden gesteld van een afschrift van het besluit waarbij de vlag wordt vastgesteld en van het voorstel daartoe.

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

E.S. V.S.
VOORZITTER,

Burgemeester en wethouders
van de gemeente
's-Hertogenbosch

Secretaris
SECRETARIS.

secretarisat:
 Purmerstraat 14
 5628 HE Eindhoven
 tel. 040-242 30 23
 j.meissen@chello.nl

vroede
 Leander?

Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch
 Postbus 12345
 5200 GZ 's-Hertogenbosch

uw kenmerk: BZ/BO
 ons kenmerk: sHe/site/07
 datum: .. juli 1999
 onderwerp: model vlag

Geacht college

Hartelijk dank voor de toezending van de notitie van de motie *Keuze nieuwe vlag gemeente 's-Hertogenbosch* en de vijf daarbij gevogde vlagontwerpen. Wij gaan met de notitie mee voor wat betreft het terzijde leggen van de ontwerpen 1, 2 en 3. Eén en twee zijn niet meer van deze tijd, drie is te iel en heeft onzes inziens een ietwat kinderlijk uitstraling. De keuze tussen vier en vijf is moeilijker. Beide hebben immers een moderne vormgeving (u spreekt ~~hier~~ op p. 2 evenwel van 'klassieke vormgeving'). zijn herkenbaar en zijn historisch verantwoord. De weegschaal voor de commissie slaat door in het voordeel van voorstel 4. De gewortelde boom geeft naar de mening van de commissie een meer evenwichtig beeld dan voorstel 5. Daarnaast ken het kanton in dit voorstel toch een betere vlakvulling, waardoor het geheel een duidelijker beeld geeft, met andere woorden het vlaggenvoorstel 4 is dus duidelijker herkenbaar.

Overigens kunnen in de vlag voor beide voorstellen de vijf takken wel degelijk als staande in relatie tot de vijf voormalige gemencen worden gezien. In tegenstelling tot de kroon op het wapen is de keuze van het aantal te tekenen takken immers vrij. Daer een relatie met het wapen is, ligt voor de hand. De toekning van de boom heeft echter niet idemitek te zijn aan die van het wapen. Beide hebben immers verschillende dragers en zijn gemaakt voor een ander doel.

Mocht toch worden gekozen voor voorstel 5, dan geeft de commissie u in overweging de tekenaar te vragen het bladerendak van de boom een betere vlakvulling te geven. Het gaat hier immers niet om een fotografisch plaatje, maar om een vlaggenkundige weergave van de boom.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

J.Th.M. Meissen, secretaris.

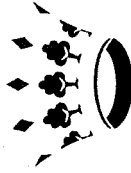
Niet het toenmalige college van B & W noemde daarbij ook geen geel-zwarte vlag, dat gebeurde in het collegevoorstel uit 1998 (p. 13 noot 10)!

4. Op p. 12 noemt de NCWV inderdaad voorbeelden voor de toepassing van kleuren op gebouwen enz., echter daarbij juist niet met name het bekende schilderij van de Bossche lakenmarkt. Dit schilderij wordt juist genoemd omdat het inzake de vlag **niet** als bewijs kan dienen.
5. Dat briefschrijvers durven beweren dat het gebruik van de kleuren rood en wit (gedurende tenminste 250 jaar, JM) op 'een misvertand' berust, 'dat voortkwam uit een gebrek aan kennis', gaat mij te ver. Al zijn er meer argumenten, alleen al het feit dat in 1810 een ereboog voor keizer Napoleon rood-witte vlaggen vertoont en het feit dat het college van B & W van 's-Hertogenbosch in 1857 meedeelt dat de vlag van de gemeente rood en wit is (p. 12) moet al voldoende zijn die kleuren als historische stadskleuren en vlaggenkleuren te benoemen. In vroeger eeuwen was een bestuur in het algemeen beter op de hoogte van oude tradities en gebruiken. In de loop van de 20ste eeuw werd dat steeds minder. Je kunt dus het tegendeel beweren van wat de briefschrijvers opmerken.
6. Briefschrijvers noemen de argumenten van de NCWV voor de vlaggenkleuren rood en wit (p. 20) niet steekhoudend. De NCWV acht haar voorstel evenwel een logisch gevolg van het in haar rapport verantwoordde overzicht.
 - a. De NCWV verwijst **onder meer** naar de kleuren rood en wit in het voorgestelde Bossche gemeentewapen. Briefschrijvers gaan een gevaarlijke kant op door de stellen dat de onderdelen waarin die kleuren voorkomen 'louter toevallig' en 'volkomen vreemd' aan het authentieke Bossche wapen zijn. Op basis daarvan zou je verwachten dat dezelfde groep briefschrijvers zou opteren voor een wapen zonder die elementen. Het rapport van de NCWV toont aan dat het vrijkwartier juist niet uit 1356 dateert, maar ouder moet zijn. Jan I van Brabant (en niet Jan III) was overwinnaar van de slag bij Woeringen, maar niet hij maar zijn zoon Jan II voegde het Limburgse wapen aan het zijne toe. De NCWV gebruikt de aanwezigheid van de kleuren rood en wit helemaal niet als belangrijkste argument om die kleuren in de vlag te verantwoorden. Briefschrijvers plukken bij dit punt uit het rapport slechts dat feitje dat ze zelf kunnen gebruiken.
 - b. De NCWV verwijst juist uitdrukkelijk naar de voormalige dorpen in het Kwartier van Maasland en naar de Heusdense en Luikse kleuren om de kleurstelling rood en wit voldoende basis te geven voor een vlag voor de **nieuwe gemeente 's-Hertogenbosch**, een realiteit die briefschrijvers geheel lijkt te ontgaan. Dit argument acht de NCWV zeker niet 'nog zwakker'.
 - c. Hiervoor onder punt 5 is al voldoende aangetoond dat rood en wit wel degelijk door het stadsbestuur als de stedelijke kleuren werden gezien. In vroeger tijd 'wees' een stadsbestuur geen kleuren aan. Het is dus juist dat er geen besluit aan ten grondslag ligt. Maar datzelfde geldt voor het Bossche wapen, de Nederlandse vlag (voor 1937), en alle vlaggen die voor ca. 1920 in Nederland werden gebruikt, en dat zijn er vele. Juist archivariissen als de briefschrijvers Kuyser en Bossink zouden moeten weten dat over dit soort zaken geen besluiten worden teruggevonden.
 - d. De mededeling over de kleuren van het Leuvense Huis (p. 13) is van stadsarchivaris Ebeling en wordt door briefschrijvers uit hun verband gerukt. De kleuren van de *hertogen* uit dat huis waren volgens briefschrijvers geel en zwart. Dat is juist voor zover zij als hertogen van Brabant optraden, maar niet wanneer er sprake is van hertogen van Neder-Lotharingen (en dat waren de hertogen van Brabant ook); dan waren hun kleuren wel degelijk rood en wit.

Op 6e en 7 wordt door mij niet gereageerd omdat het punten van het rapport van de *Commissie Wapen en Vlag* betreft. Ik zie de opmerking in dat rapport (als aangehaald onder 6e) slechts als een opmerking terzijde, terwijl de veronderstelde niet aanwezige 'historische betrouwbaarheid' (genoemd onder punt 7) de plank totaal mis slaat. De prominente plaats van rood en wit in de vlag en minder prominent daarin de aanwezigheid van de kleuren geel en zwart doen juist op basis van historisch onderzoek recht aan de historie van de stadsvlag, ook als het een vlagvoorstel zou betreffen die voor de voormalige gemeente 's-Hertogenbosch zou zijn gedaan.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben ingelicht. Mocht u dit schrijven nog als officiële brief willen ontvangen, dan hoor ik dat graag van u.

Met vriendelijke groet,
J.Th.M. Melssen, secretaris.

's-Hertogenbosch

Bestuurszaken

De Noordbrabantse Commissie voor
Wapen en Vlaggenkunde,
Purmerstraat 14
5628 HE Eindhoven

Uw brief van :
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : BZ/BO
Datum : 02-07-1999

P. de Leeuw
Tel: 073-6155180
Fax: 073-6155888

Onderwerp : Vlag gemeente 's-Hertogenbosch.

Geachte bestuur,

Bij het raadsvoorstel met betrekking tot de vaststelling van een wapen voor de gemeente 's-Hertogenbosch (maart jl.) heeft de raad ook een principebesluit genomen over een nieuwe vlag en het college gevraagd een aantal ontwerpen te laten maken. Basis voor het ontwerp is een vlag van vijf banen van rood en wit met in de broektop op een zwart kanton een gele Bosboom. Ter uitvoering van dat besluit zijn 5 ontwerpen gemaakt, die u hierbij aantreft. De uiteindelijke keuze is voorbehouden aan de gemeenteraad. Wel heeft inmiddels de Raadscommissie Bestuurszaken conform ons advies uitgesproken dat in beginsel de voorkeur uitgaat naar model 4 of 5. Model 4 laat een gewortelde boom zien, model 5 een niet-gewortelde (commissievoorstel bijgevoegd). Teneinde te kunnen komen tot een definitief besluit wil het gemeentebestuur gaarne advies hebben van een aantal deskundige personen en instanties. Ook zullen door publicaties in de media reacties van burgers worden uitgelokt.

Ik zou het op prijs stellen om uiterlijk 20 augustus uw mening over de ontwerpen en dan specifiek model 4 resp. 5 te mogen vernemen. Bedoeling is dat de raad in september de vlag vaststelt.

Hoogachtend,
Namens burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
Het hoofd van de afdeling Bestuursondersteuning,

Mr. P.J.M. de Leeuw

2

rausentevlag 13-Hertogenbosch

13/11/17

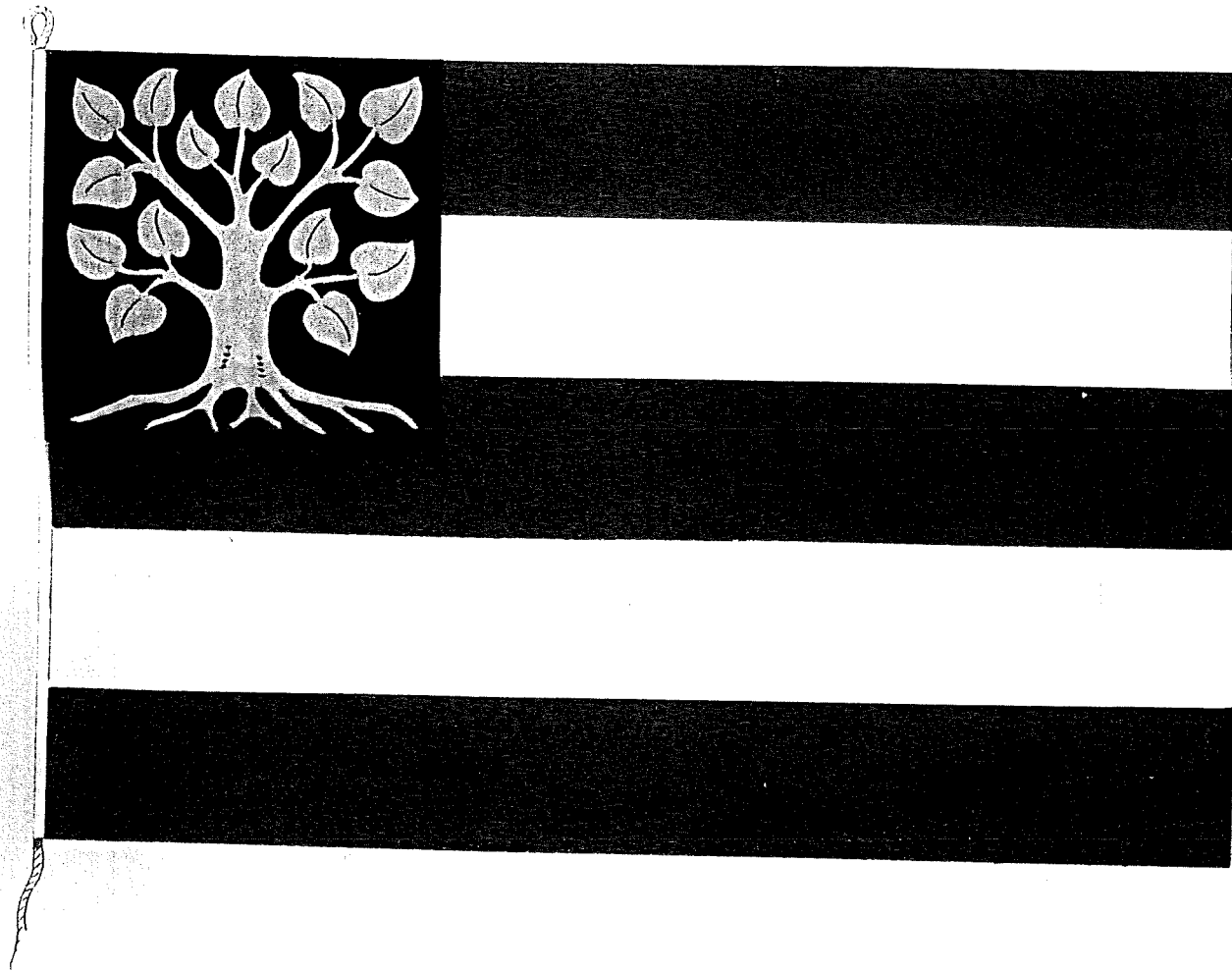
Kollum 1.5.99

3

gemeentevlag 's-Hertogenbosch

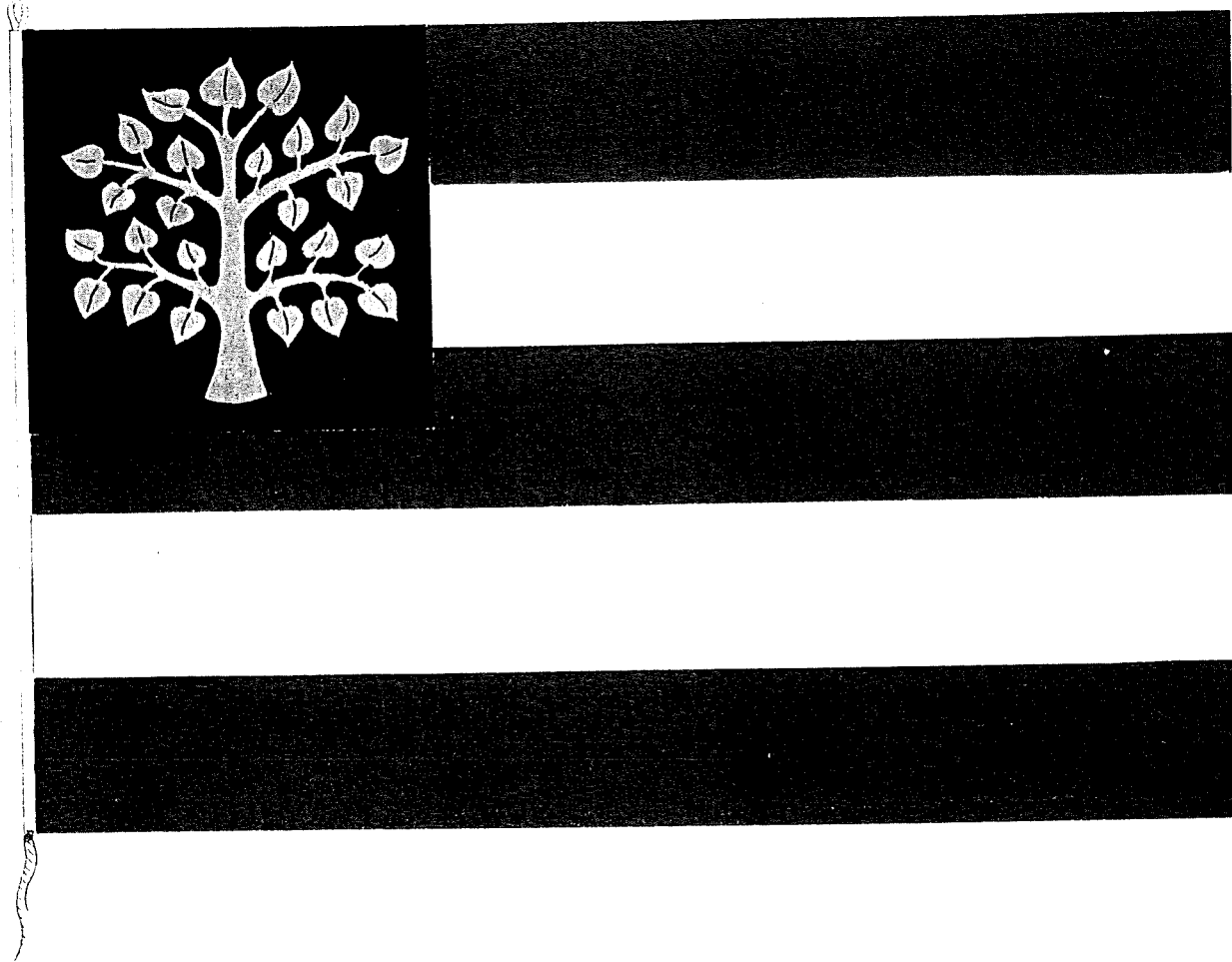
Pullman
Kollum 15.09

4

Kollum-Do
Kollum 1-5-99

gemeentevlag
3 - Hertogenbosch

5

gemeenteraad 's-Heerengenbosch

Beleidsplan
Kollum 1.5.99

NOORDBRABANTSE COMMISSIE VOOR WAPEN- EN VLAGGENKUNDE

van de stichting Brabants Heem

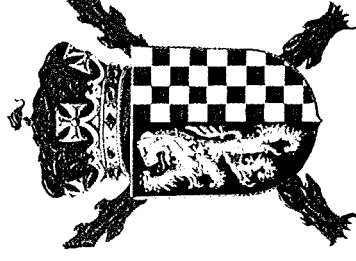
secretariaat:

Purmerstraat 14

5628 HE Eindhoven

tel. 040-242 30 23

j.melssen@chello.nl

Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch

Postbus 12345

5200 GZ 's-Hertogenbosch

uw kenmerk: BZ/BO

ons kenmerk: sHe/sHe/07

datum: 8 juli 1999

onderwerp: model vlag

Geacht college

Hartelijk dank voor de toezending van de notitie *Keuze nieuwe vlag gemeente 's-Hertogenbosch* en de vijf daarbij gevoegde vlagontwerpen. Wij gaan met de notitie mee voor wat betreft het terzijde leggen van de ontwerpen 1, 2 en 3. Eén en twee zijn niet meer van deze tijd, drie is te iel en heeft onzes inziens een ietwat simpele uitstraling. De keuze tussen vier en vijf is moeilijker. Beide hebben immers een moderne vormgeving (u spreekt op p. 2 evenwel van 'klassieke vormgeving'), zijn herkenbaar en zijn historisch verantwoord. De weegschaal voor de commissie slaat door in het voordeel van *voorstel 4*. De uitgerukte of gewortelde boom geeft naar de mening van de commissie een meer evenwichtig beeld dan *voorstel 5*. Daarnaast heeft het kanton in dit voorstel toch een betere vlakvulling, waardoor het geheel een duidelijker beeld geeft, met andere woorden het vlaggenvoorstel 4 is dus beter herkenbaar. Dat er een relatie met het wapen bestaat, ligt voor de hand. De tekening van de boom heeft echter niet identiek te zijn aan die van het wapen. Een wapen en een vlag zijn immers verschillende dragers en zijn gemaakt voor een ander doel. Overigens kunnen in de beide vlagvoorstellen de vijf takken aan de boom wel degelijk als staande in relatie tot de vijf voormalige gemeenten worden gezien. In tegenstelling tot de kroon op het wapen is de keuze van het aantal te tekenen takken immers vrij.

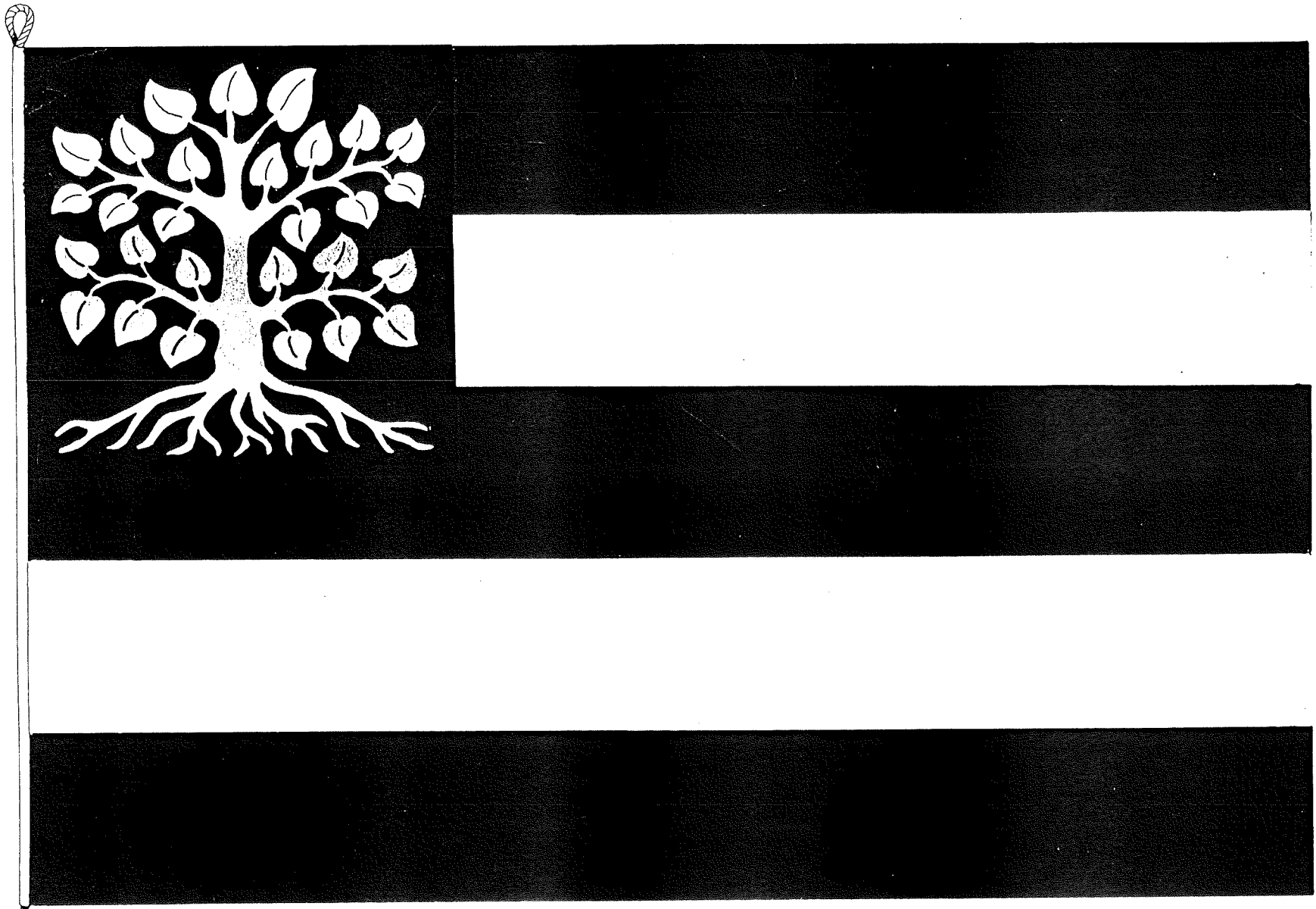
Mocht toch worden gekozen voor *voorstel 5*, dan geeft de commissie u in overweging de tekenaar te vragen het vlak te vullen. Het gaat hier immers niet om een fotografisch plaatje, maar om een vlaggenkundige weergave van de boom.

Daar wij niet beschikken over uw besluit inzake vaststelling van de gemeentevlag, wijzen wij u er misschien ten overvloede op dat het beter is de afmetingen van het kanton ten opzichte van de vlaghoogte in de omschrijving op te nemen: *vijf even hoge banen van rood en wit en in een zwart vierkant kanton ter hoogte van de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte*.

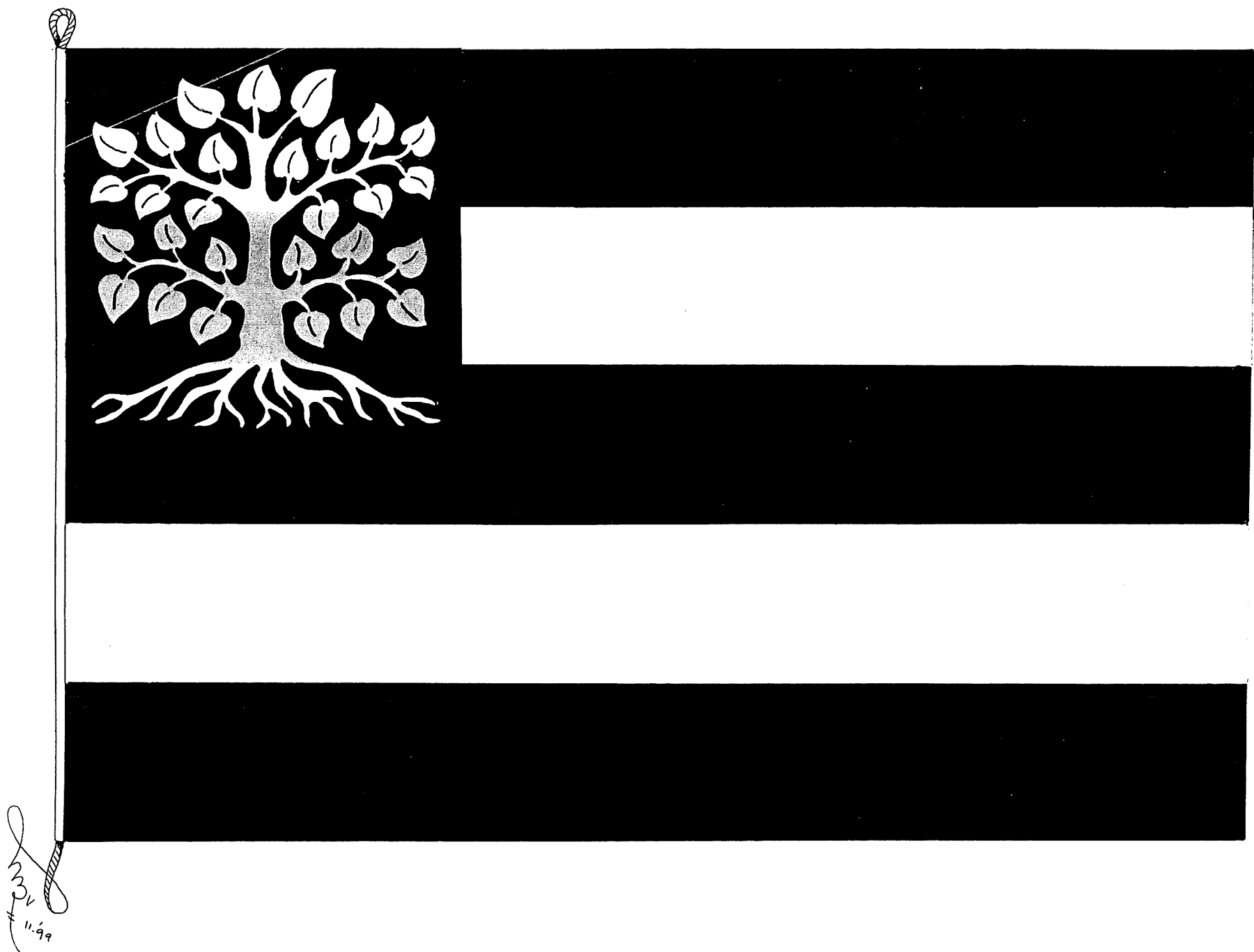
Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

J.Th.M. Melssen, secretaris.

3
11.99

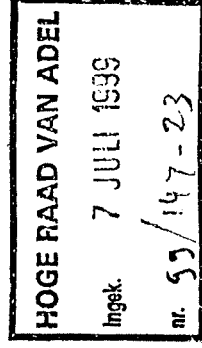

3
11.99

's-Hertogenbosch

Bestuurszaken

De Hoge Raad van Adel
Mr. O. Schutte,
Postbus 16325
2500 BH Den Haag

Uw brief van :
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : BZ/BO
Datum : 02-07-1999

P. de Leeuw
Tel: 073-6155180
Fax: 073-6155888

Onderwerp : Vlag gemeente 's-Hertogenbosch.

Geachte Raad,

Bij het raadsvoorstel met betrekking tot de vaststelling van een wapen voor de gemeente 's-Hertogenbosch (maart jl.) heeft de raad ook een principebesluit genomen over een nieuwe vlag en het college gevraagd een aantal ontwerpen te laten maken. Basis voor het ontwerp is een vlag van vijf banen van rood en wit met in de broektop op een zwart kanton een gele Bosboom. Ter uitvoering van dat besluit zijn 5 ontwerpen gemaakt, die u hierbij aantreft. De uiteindelijke keuze is voorbehouden aan de gemeenteraad. Wel heeft inmiddels de Raadscommissie Bestuurszaken conform ons advies uitgesproken dat in beginsel de voorkeur uitgaat naar model 4 of 5. Model 4 laat een gewortelde boom zien, model 5 een niet-gewortelde (commissievoorstel bijgevoegd). Teneinde te kunnen komen tot een definitief besluit wil het gemeentebestuur gaarne advies hebben van een aantal deskundige personen en instanties. Ook zullen door publicaties in de media reacties van burgers worden uitgelokt.

Ik zou het op prijs stellen om uiterlijk 20 augustus uw mening over de ontwerpen en dan specifiek model 4 resp. 5 te mogen vernemen. Bedoeling is dat de raad in september de vlag vaststelt.

Hoogachtend,
Namens burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
Het hoofd van de afdeling Bestuursondersteuning,

mr. P.J.M. de Leeuw

COMMISSIE-VOORSTEL

Agendanr.:

Reg.nr. : 99.0610

KEUZE NIEUWE VLAG GEMEENTE 'S-HERTOGENBOSCH

1. INLEIDING

De raad heeft in zijn vergadering van 18 maart besloten dat een aantal ontwerpen moeten worden gemaakt voor een vlag op basis van 5 banen in de kleuren rood en wit met in de broektop een gele bosboom op een zwart kanton. De commissie Wapen en vlag heeft daarbij de suggestie gedaan om de vormgever ook een ontwerp met een meer eigentijdse vormgeving van de bosboom te laten maken. Uit de ontwerpen kiest de raad het definitief ontwerp. De keuze van de vlag is een aanlegelijkheid van de raad en behoeft geen goedkeuring van een instantie zoals bijv. de Hoge Raad van Adel. Het besluit van de raad voor de hierboven omschreven vlag is gebaseerd op een voorstel van de Noordbrabantse Commissie voor Wapen en Vlaggenkunde. De reactie van een aantal inwoners dat de de hoofdkleuren geel en zwart moeten zijn, is bij de besluitvorming betrokken maar heeft niet geleid tot een wijziging van het voorstel. Wel ontstond discussie over een gewortelde boom dan wel een boom zonder wortels in het kanton. Wij hebben de heer Bultsma, heraldisch tekenaar, benaderd met de vraag om op basis van de omschrijving een aantal ontwerpen te maken. De ontwerpen en een procedure om te komen tot een raadsbesluit inzake de vlag leggen wij u hierbij voor.

2. INHOUD VOORSTELLEN EN PROCEDURE

2.1 Ontwerpen

Belangrijk element in de vlag is de bosboom. De bosboom legt de relatie met het gemeentewapen. Een bosboom is afgeleid van de lindeboom. Onder de takken van de lindeboom vonden vergaderingen plaats, werd markt gehouden, werd geadministreerd en werd recht gesproken. De kunstenaar heeft op vijf manieren de bosboom (lindeboom) uitgedrukt. In alle ontwerpen is sprake van een vierkant kanton. Daardoor ontstaan de beste mogelijkheden om tot een fraai model boom te komen. De modellen 1 en 2 laten een bosboom zien in min of meer uitgewerkte vorm, de een met en de ander zonder wortels. In wezen tekent de heer Bultsma hier een volle lindeboom. Ons bezwaar hiertegen is dat de boom te weinig als lindeboom herkenbaar is.

Model 3 is een gestileerde bosboom met wortels en vijf bladeren. De vijf bladeren verwijzen naar de vijf voormalige gemeenten. De bosboom is hier eigentijds en eigenzinnig weergegeven. Wij merken op dat de raad met betrekking tot de kroon bezwaar had tegen een koppeling van het aantal bladeren aan het aantal voormalige gemeenten. De toevalligheid leek daarmee verheven te worden tot een argument voor die kroon, terwijl het in het voorstel slechts terloops als toevallige samenloop was aangemerkt. Bij voorliggend ontwerp kan zich dezelfde discussie ontspinnen. Los daarvan vinden wij de verhouding tussen stam en bladeren zoek.

De modellen 4 en 5 gaan meer uit van de klassieke vormgeving van de bosboom waarbij model 5 het dichtst in de buurt van de afbeelding op het wapen blijft. Model 4 is geworteld. Het kanton is royaal gevuld. Model 5 is fijner van uitvoering en zonder wortels. Wat ons betreft zijn beide ontwerpen aanvaardbaar.

2.2 Procedure

Op het raadsvoorstel over wapen en vlag heeft een aantal instanties/personen gereageerd. Hun opvattingen hebben een belangrijke rol gespeeld in de uiteindelijke keuzes. Wij zijn van oordeel dat het ook in dit geval een meerwaarde kan opleveren wanneer een aantal van die instanties/personen hun opvatting kenbaar maken. Daarnaast is het, waar sprake is van een openbare besluitvorming, onvermijdelijk dat in de regionale/lokale media afdrucken komen te staan, die voor lezers/kijkers aanleiding zijn om spontaan te reageren. Ook die reacties kunnen een bijdrage leveren aan de uiteindelijke keuze door de raad. Wel menen wij dat het wenselijk is de consultatieve ronde enigszins in te kaderen. Randvoorwaarde is dat het basisprincipe (5 banen rood-wit en zwart kanton met gele bosboom) niet ter discussie staat. Wij stellen dan de volgende procedure voor:

- de commissie Bestuurszaken adviseert positief over een uitspraak dat de voorkeur uitgaat naar model 4 of model 5. Daarmee wordt de verdere besluitvorming afgebakend;
 - na positief advies van de commissie worden de ontwerpen voorgelegd aan een aantal instanties/personen met de aantekening dat de nadrukkelijke voorkeur uitgaat naar model 4 of 5. Betrokkenen wordt gevraagd te reageren;
 - gelijktijdig worden aan de media afbeeldingen van de modellen 4 en 5 ter beschikking gesteld. Lezers/kijkers kunnen daarop reageren. Zelf hebben we plaatsing in de hand door publikatie op de gemeentelijke pagina's in de Bossche Omroep.
- Alle reacties vormen vervolgens de basis voor een expliciet voorstel aan de raad voor een van de twee ontwerpen. Dit voorstel zal in september aan de raad worden voorgelegd.

3. VOORSTEL

Wij stellen de commissie Bestuurszaken in zijn vergadering van 28 juni 1999 voor positief te adviseren omtrent een uiteindelijk te maken keuze voor een nieuwe gemeentevlag uit ontwerp 4 of 5 en over de te volgen procedure.

Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch,
De secretaris, De burgemeester,

drs. P.A.G. Lansbergen

mr.dr. A.G.J.M. Rombouts

Bijlagen:

1. 5 ontwerpen vlag.
2. overzicht om advies te vragen instanties/personen

Ter inzage:

Steller: De Leeuw

Tel. : 073-6155180

Handwritten signature or initials in the top right corner.

's-Hertogenbosch

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch in zijn openbare vergadering van
23 september 1999;

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 31 augustus 1999,
regnr. 99.0867;

gelet op de gemeentewet:

besluit:

1. het in bijlage gevoegde ontwerp aan te wijzen als vlag voor de gemeente 's-Hertogenbosch, onder navolgende omschrijving: vijf even hoge banen van rood en wit en in een zwart kanton ter hoogte van de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte, *zgn de een die door de commissie Bestuurszaken aangewezen modellen, met name model 5 voorzien van wortels*

's-Hertogenbosch,
De gemeenteraad voornoemd,
De secretaris,

De voorzitter,

drs. P.A.G. Lansbergen

mr. dr. A.G.J.M. Rombouts

Van A. geteld 23 september 1999

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch in zijn openbare vergadering van 28 januari 1999;

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 20 oktober 1998, regnr. 98.0919;

gezien het initiatiefvoorstel van de Stadspartij Knillis d.d. 17 maart 1997;

gelet op de Gemeentewet:

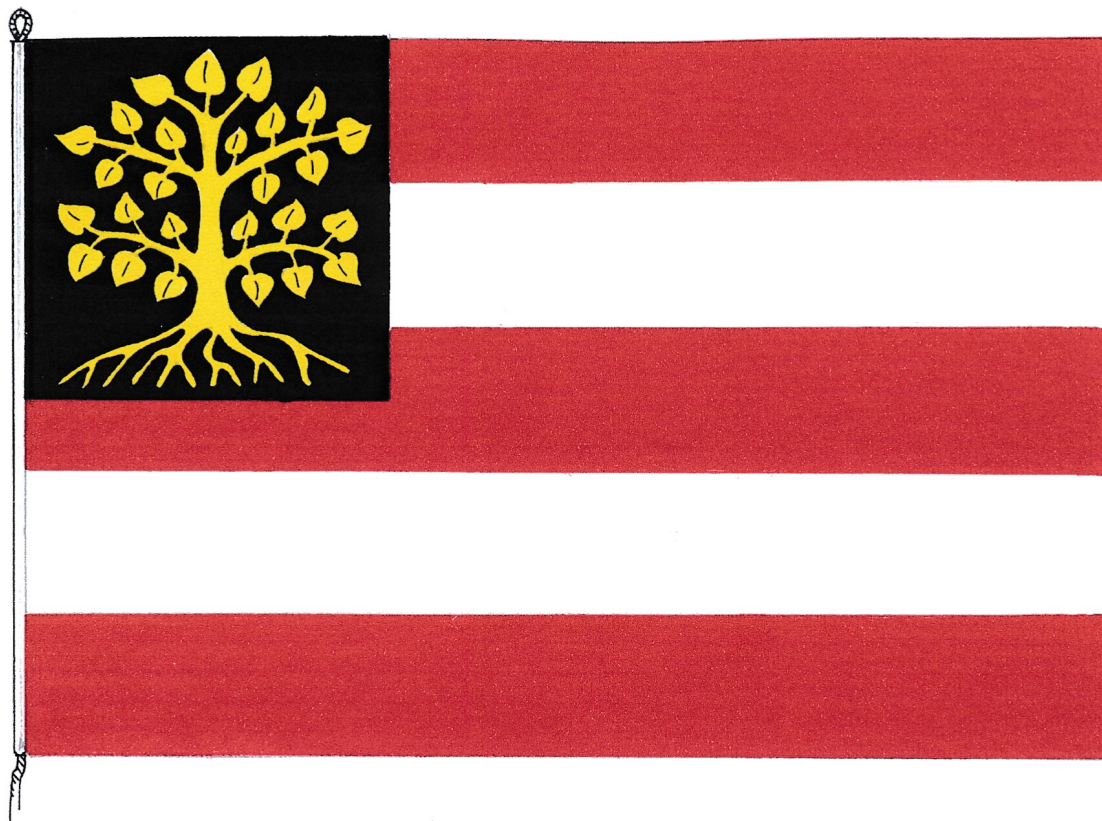
b e s l u i t :

1. Een gemeentewapen te voeren onder de navolgende omschrijving:
"in sabel een boom van goud; een gevierendeeld vrijkwartier; a. en d. in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; b. en c. in zilver een dubbelstaartige leeuw van keel, gekroond en genageld van goud; een schildhoofd van goud met een uitkomende dubbele adelaar van sabel, hebbende op de borst een schild van keel met een dwarsbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee wildemannen, omkranst en omgord met loof, houdende een knots in de buitenste hand, alles van een natuurlijke kleur."
2. De wapens van de voormalige gemeenten Bokhoven, Empel, Engelen en Rosmalen aanwijzen als dorpswapen met dien verstande dat het wapen van Rosmalen als volgt wordt:
"zijnde van lazuur, beladen met een schildje van zilver en een ploeg van goud geplaatst en pal; het schildje beladen met een vierblad van keel."
3. Een aantal ontwerpen voor een vlag te laten maken op basis van 5 banen in de kleuren rood en wit met in de broektop een gele bosboom op een zwart kanton.

's-Hertogenbosch,
De gemeenteraad voornoemd,
De secretaris, De voorzitter,

[10 maart 1999]

drs. P.A.G. Lansbergen mr. dr. A.G.J.M. Rombouts

Omschrijving: vijf even hoge banen van rood en wit en in een zwart kanton ter hoogte van de halve vlaghoogte een gele gewortelde Bosboom ter hoogte van 9/10 van de kantonhoogte.

Raadsbesluit: 23 september 1999

Advies H.R.v.A.: 5 augustus 1999, nr. 99/147-23